

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

**KADIN ÖĞRETMENLERİN MARUZ KALDIĞI
PSİKOLOJİK ŞİDDETİN ETKİLERİ: GÖZDEN GEÇİRME**

Yüksek Lisans Tezi

Zeynep CESUR

Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı

İZMİR

2024

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

**KADIN ÖĞRETMENLERİN MARUZ KALDIĞI
PSİKOLOJİK ŞİDDETİN ETKİLERİ: GÖZDEN GEÇİRME**

Yüksek Lisans Tezi

Zeynep CESUR

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Esra ENGİN

Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı

Kadın Çalışmaları Yüksek Lisans Programı

İzmir

2024

ETİK KURALLARA UYGUNLUK BEYANI

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne sunduğum Kadın Öğretmenlerin Maruz Kaldığı Psikolojik Şiddetin Etkileri: Gözden Geçirme başlıklı yüksek lisans tezinin kendi çalışmam olduğunu, sunduğum tüm sonuç, doküman, bilgi ve belgeleri bizzat ve bu tez çalışması kapsamında elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara atıf yaptığımı ve bunları kaynaklar listesinde usulüne uygun olarak verdiğimi tez çalışması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını, bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversite veya diğer bir üniversitede başka bir tez çalışması içinde sunmadığımı, bu tezin planlanmasından yazımına kadar bütün safhalarda bilimsel etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Zeynep CESUR

ÖNSÖZ

Kadınlar olarak şiddetin her türüne toplumsal cinsiyet eşitsizliği yüzünden maruz kalıyoruz. Global bir sorun olarak karşımıza çıkan toplumsal cinsiyet eşitsizliğini deneyimleyen bir kadın olarak bu tezi diğer kadınları cesaretlendirmek, insanları kadına yönelik şiddete karşı bilinçlendirmeyi amaçlayarak yazdım.

Bu tezin kadınları aydınlatması dileğiyle...

İzmir, 2024

Zeynep CESUR

ÖZET

Kadın Öğretmenlerin Maruz Kaldığı Psikolojik Şiddetin Etkileri: Gözden Geçirme

Amaç: Araştırma, 2013 ile 2023 yılları arasında kadın öğretmenlerin psikolojik şiddete maruz kalması ve bu şiddetin etkileriyle ilgili yapılan araştırmaları incelemek ve değerlendirmek amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Bu araştırma, 2023-2024 yılları arasında Eylül-Mayıs döneminde bir derleme makalesi olarak geliştirilmiştir. Araştırma, PRISMA rehberine uygun olarak yürütülmüştür. Çalışmanın evrenini, 2013-2023 yılları arasında yayınlanan ulusal ve uluslararası yayınlarda psikolojik şiddete maruz kalan kadın öğretmenlerin deneyimlerinin analiz edildiği çalışmalar oluşturmaktadır. Çalışmalar, ULAKBİM'e bağlı veri tabanları (DergiPark ve TR Dizin), YÖK Tez Merkezi veri tabanı, ScienceDirect, ProQuest ve Google Akademik/Google Scholar'da Türkçe ve İngilizce anahtar kelimelerle taranmıştır. Çalışmanın evrenini 383 araştırma oluştururken, dahil edilme kriterlerini karşılamayan çalışmalar çıkarılarak derlemenin örnekleme 6 çalışmadan oluşmuştur.

Bulgular: Eğitim kurumlarında görülen psikolojik şiddet biçimlerini ve bunların psikolojik ve performans yönelik etkilerini göstermeyi hedefleyen araştırmalar çoğunluktadır (n=2). Çalışmaların ölçüm aracı olarak en fazla Mobbing Ölçeği kullanılmıştır (n=2). Kadın öğretmenlere yönelik psikolojik şiddet uygulama şekillerinde söylenti ve dedikodu çıkarma, dışlama, görüş ve düşüncelere yer vermemek gibi davranışlar kurum içinde en yaygın olanları arasındadır.

Sonuç: Kadın öğretmenlerin mesleki kıdem fark etmeksizin psikolojik şiddete uğrayabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Maruz kalınan psikolojik şiddet sonucunda kadın öğretmenlerin fiziksel olarak etkilenmesinin yanında çoğunlukla psikolojik ve sosyal olarak etkilendiği, bu etkilenmelerinin performanslarına da yansıdığı hatta işi bırakma seviyesine getirdiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Psikolojik şiddet, kadın, öğretmen, etki

ABSTRACT

The Effects of Psychological Violence that Female Teachers are Exposed: A Review

Objective: The research was conducted to examine and evaluate the research conducted between 2013 and 2023 on female teachers' exposure to psychological violence and the effects of this violence.

Method: This study was developed as a review article between September and May during the 2023-2024 period. The research was conducted in accordance with the PRISMA guidelines. The scope of the study comprises research analyzing the experiences of female teachers exposed to psychological violence published in national and international journals between 2013 and 2023. Studies were searched with Turkish and English keywords in databases including ULAKBIM (DergiPark and TR Dizin), YÖK Thesis Center, ScienceDirect, ProQuest, and Google Scholar. The universe of the study consisted of 383 research articles, with the sample for the review consisting of 6 studies after excluding those that did not meet inclusion criteria.

Results: Studies aiming to demonstrate the forms of psychological violence observed in educational institutions and their effects on psychological well-being and performance are predominant (n=2). The most commonly used measurement tool in these studies is the Mobbing Scale (n=2). Among the forms of psychological violence directed at female teachers, behaviors such as spreading rumors and gossip, exclusion, and disregarding opinions and thoughts are among the most prevalent within the institution.

Conclusion: It has been concluded that female teachers may experience psychological violence regardless of their professional seniority. As a result of this psychological violence, female teachers are not only physically affected but also predominantly impacted psychologically and socially, which reflects on their performance and even leads some to consider leaving their jobs.

Key Words: Psychological violence, female, teacher, effect

İçindekiler

ÖNSÖZ	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
TABLolar LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR.....	ix
GİRİŞ	1
Araştırmanın Amacı, Önemi ve Sınırlılıkları.....	2
1.1. Araştırmanın Amacı	2
1.2. Araştırmanın Önemi	3
1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	3
ŞİDDET	4
2.1. Şiddet Kavramının Tanımı	4
2.2. Şiddet Türleri.....	5
2.3. Şiddetin Ortaya Çıkış Türleri	7
2.3.1. Nörotransmitterler ve Şiddet İlişkisi	7
2.3.2. Hormonlar ve Şiddet İlişkisi	9
2.3.3. Çevresel Etkenler ve Şiddet İlişkisi	10
2.3.4. Toplumsal ve Psikodinamik Faktörler ve Şiddet İlişkisi	11
2.4. Kadına Yönelik Şiddet	13
2.5. Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet.....	17
2.6. Kadına Yönelik Şiddet Türleri	27
2.6.1. Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet.....	27
2.6.2. Kadına Yönelik Fiziksel Şiddet	28

2.6.3 Kadına Yönelik Cinsel Şiddet.....	29
2.6.4. Kadına Yönelik Psikolojik Şiddet	30
2.7. Kadına Yönelik Şiddetin Sonuçları	31
2.7.1. Şiddetin Kadın Sağlığı Üzerindeki Kısa Süreli Etkileri.....	31
2.7.2. Şiddetin Kadın Sağlığı Üzerinde Uzun Süreli Etkileri	31
2.7.3. Şiddetin Kadınlar Üzerinde Ölümcül Etkileri.....	32
2.7.4. Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele.....	32
2.8. Toplumsal Cinsiyet ve Çalışma Hayatı	33
2.9. Kadın İş Gücü:.....	35
2.10. Çalışma Yaşamında Kadınların Karşılaştıkları Sorunlar	35
2.11. Çalışma Hayatında Şiddet.....	38
2.12. İş Yerindeki Psikolojik Şiddetin Mağdurları	41
2.13. İş Yerindeki Psikolojik Şiddetin Sonuçları.....	41
2.14. Öğretmenlere Yönelik Psikolojik Şiddet	42
YÖNTEM.....	44
3.1. Model.....	44
3.2. Evren ve Örneklem.....	44
3.3. Uygulama Prosedürü	44
3.4. Verilerin Analizi.....	47
3.5. Raporlama	47
BULGULAR.....	49
4.1. Araştırmaların Genel Özellikleri:.....	49
4.2. Kadın Öğretmenlere Yönelik Yapılan Psikolojik Şiddet Araştırmalarında Demografik Özellikler.....	50

4.3. Kadın Öğretmenlere Yönelik Yapılan Psikolojik Şiddet Araştırmalarının Detaylarını Gösteren Kod Cetveli	55
4.4. Kadın Öğretmenlere Yönelik Yapılan Psikolojik Şiddet Araştırmalarının Bulguları	58
4.4.1. Kadın Öğretmenlerin Psikolojik Şiddete Maruz Kalma Oranlarının Belirlenmesi	58
4.4.2. Kadın Öğretmenler Üzerinde İş Yerindeki Psikolojik Şiddetin Etkisi	61
TARTIŞMA	64
5.1. Araştırmaların Genel Özelliklerinin İncelenmesi	64
5.2. Kadın Öğretmenlerin Psikolojik Şiddete Maruz Kalma Oranlarının Belirlenmesi	65
5.3. Kadın Öğretmenlerin Psikolojik Şiddete Maruz Kalma Deneyimleri ile Sosyo-demografik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	67
5.4. Kadın Öğretmenlerin Maruz Kaldığı Psikolojik Şiddet Oranının ve Etkilerinin Ölçülmesinde Kullanılan Ölçüm Araçlarının İncelenmesi	68
5.5. Kadın Öğretmenler Üzerinde İş Yerindeki Psikolojik Şiddetin Etkisinin İncelenmesi	69
SONUÇ ve ÖNERİLER	72
KAYNAKÇA	74
TEŞEKKÜR	91
ÖZ GEÇMİŞ	92

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. Jean-Claude Chesnais'nin Şiddet Sınıflandırılması.....	6
Tablo 2. Şu anki veya eski partner tarafından kadına yönelik fiziksel ve/veya cinsel şiddet	15
Tablo 3. Türkiye'de Fiziksel Şiddet Eylemleri ve Sıklıkları.....	21
Tablo 4. Türkiye'de Cinsel Şiddet Eylemleri ve Sıklıkları	23
Tablo 5. Erkeklerin sosyal ve demografik özellikleri ile kötü alışkanlıklarına ve ailelerindeki şiddet geçmişlerine göre yüzde dağılımları.....	24
Tablo 6. Kadınların Çalıştığı Alanlardaki Tehlike ve Risk Örnekleri	36
Tablo 7. İş Yerindeki Psikolojik Şiddetin Kavramsallaştırılması.....	38
Tablo 8. Çalışmaların Derlemeye Dâhil Edilme ve Edilmeme Ölçütleri.....	45
Tablo 9. Araştırmaların Genel Özellikleri	49
Tablo 10 Kadın Öğretmenlere Yönelik Yapılan Psikolojik Şiddet.....	50
Tablo 11. Araştırmaların Detaylarını Gösteren Kod Cetveli.....	56
Tablo 12. Kadın Öğretmenlerin Psikolojik Şiddete Maruz Kalma Oranlarının Dağılımı	59
Tablo 13. Kadın Öğretmenlere Yönelik Yapılan Psikolojik Şiddet Araştırmalarında Psikolojik Şiddetin Kadın Öğretmenler Üzerindeki Etkilerine Göre Dağılımı	61

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1 İş Yerinde Şiddet Türleri	40
Şekil 2 PRISMA Akış Şeması	46
Şekil 3 Sistemik Derleme Araştırmasının Uygulama Aşamaları	48

KISALTMALAR

DEHB	Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu
FRA	European Union Agency for Fundamental Rights (Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı)
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü)
TKDF	Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UN	United Nations (Birleşmiş Milletler)
UNFPA Fonu)	United Nations Population Fund (Birleşmiş Milletler Nüfus
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği)
WHO	World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)

GİRİŞ

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadınların çeşitli biçimlerde şiddete maruz kalmasında temel bir faktördür. Bu eşitsizlik hem kamu hem de özel alanlarda kendini gösterir ve kadınların iş yaşamında ve ev içinde deneyimledikleri şiddet biçimlerini etkiler. Kadın, çocukluğundan beri önce çekirdek ailesinin daha sonra da bir partneri olursa partnerinin şiddetine maruz kalmaktadır.

Toplumsal değer yargıları, kadının çalışma hayatını sınırlar niteliktedir. Örneğin kadınlar çalışma şartları bakımından toplum yargılarına göre daha çok öğretmenlik (özellikle anaokulu öğretmenliği), hemşirelik, ebelik gibi mesleklere yönlendirilmektedirler ve bu mesleklerin toplumda “kadın mesleği” olarak kategorize edildiğini görmekteyiz (Demir, 2020). Bu sınıflandırmanın bir sonucu olarak “erkek işi” olarak görülen işlerin daha itibarlı ve yüksek maaşı olduğu görülürken "kadın işi" olarak nitelendirilenler toplum tarafından itibarı az, maaşı düşük işler olarak görülmektedir. Ayrıca kadınların aile içerisinde maruz kaldığı psikolojik şiddetten uzaklaşmak için bir gelir elde etmek adına sosyal güvencesi olmayan işlerde çalışma oranlarının erkeklere göre daha fazla olduğu da ortaya çıkmıştır (Çakır, 2021).

Eğitim kurumları, toplumun temel yapı taşlarından biridir ve bu kurumların başarılı işleyişi, öğretmenlerin sağlıklı çalışma ortamlarında olmasıyla sağlanır ancak son yıllarda yapılan araştırmalar, kadın öğretmenlerin giderek artan bir şekilde psikolojik şiddetin hedefi haline geldiğini ortaya koymaktadır. Bu durum hem eğitimde hem de sosyal hayatta tehlike oluşturmaktadır (Karakuş & Çankaya, 2012).

Kadın öğretmenlerin karşılaştığı temel zorluklar, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin neden olduğu mesleki zorluklar, maaş eşitsizlikleri ve çalışma saatleridir. Kadınlar genellikle aile içindeki geleneksel rolleri nedeniyle öğretmenlik mesleğinde "zorunda" bırakılabilmektedirler (Erginer & Saklan, 2020). Bu da kadın öğretmenlerin tükenmişlik, depresyon gibi ruh sağlığı sorunlarını artırabilmektedir (Özüdoğru, 2021). Öğretmenler başta yöneticilerinin daha sonra da velilerin ve öğrencilerin psikolojik şiddetine maruz kalmaktadırlar. Fiziksel şiddete de maruz kaldıkları görülmüştür ancak bunun oranı daha azdır. Öğretmenlik toplumda daha çok “kadın mesleği” olarak

görülmesine rağmen yöneticileri genellikle erkeklerden oluşmaktadır ve kadınların yükselmesine izin verilmemektedir, verilse bile kadın öğretmenlerin psikolojik baskı yaşayacağı korkusuyla yükselmek istemediği görülmüştür. Bu nedenle, kadın öğretmenlerin mesleki yaşamlarını sürdürmeleri ve geliştirmeleri için toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve destekleyici politikaların uygulanması gerekmektedir.

Kadın öğretmenlerin uğradığı psikolojik şiddet hem Türk hem de yabancı kaynaklarda yer almıştır. Bu da iş yerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğine bağlı psikolojik şiddetin görülmesinin global bir sorun olduğunu kanıtlar niteliktedir. Ancak kadın öğretmenlerle ilgili yapılan çalışmaların sınırlı olduğunu da belirtmekte fayda var. Bilimsel çalışmaların yapılması için etik kuruldan alınması gereken onayların öğretmenlerle yapılan çalışmalar için alınmadığı da görülmüştür (Miser, 2023).

Bu çalışmanın amacı, kadın öğretmenlerin maruz kaldığı psikolojik şiddetin incelenmesidir. Özellikle eğitim kurumlarının toplumsal dokuda önemli bir yer tuttuğu ve öğretmenlerin bu kurumlardaki deneyimlerinin, genel toplumsal dinamikleri de yansıttığı göz önünde bulundurulduğunda, bu konunun daha fazla araştırılması ve anlaşılması gerekmektedir. Bu çalışma, kadın öğretmenlerin mesleki yaşamlarını etkileyen faktörlerin incelenmesi ve öneri geliştirilmesini amaçlamaktadır. Bu doğrultuda kadın öğretmenlerin psikolojik şiddete maruz kalma deneyimleri ve etkileri incelenmiş, bu sorunun önüne geçebilmek için alınabilecek önlemler tartışılmıştır.

Araştırmanın Amacı, Önemi ve Sınırlılıkları

1.1.Araştırmanın Amacı

Öğretmenlerin maruz kaldığı psikolojik şiddet üzerine çeşitli araştırmalar yapılmış olmasına rağmen, Türkçe kaynaklarda kadın öğretmenlerin bu tür şiddete maruz kalması ve bunun etkileri konusunda yeterli çalışma bulunmamaktadır. Yabancı kaynaklarda bu konuda daha fazla çalışma olsa da Türkçe kaynaklara göre sayıları azdır.

Bu çalışmanın konusu kadın öğretmenlerin maruz kaldığı psikolojik şiddetin oluşturduğu sonuçların taranan kaynakların bulgularının baz alınarak değerlendirilmesidir.

Bu çalışmanın amacı, 2013 ile 2023 yılları arasında kadın öğretmenlerin psikolojik şiddete maruz kalması ve bu şiddetin etkileriyle ilgili yapılan araştırmaları incelemek ve değerlendirmektir. Bu inceleme, mevcut araştırmalardaki bulguları karşılaştırmayı ve gelecekte kadın öğretmenler üzerine yapılacak araştırmalara literatüre katkı sağlayabilecek öneriler sunmayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda araştırma, 2 soruya cevap oluşturma niteliğindedir: “Kadın öğretmenlerin psikolojik şiddete maruz kalma deneyimlerinin incelenmesi” ve “Kadın öğretmenlerin maruz kaldığı psikolojik şiddetin etkilerinin incelenmesi”.

1.2.Araştırmanın Önemi

Öğretmenler ve kadın çalışanların uğradığı psikolojik şiddetin etkilerine yönelik çalışmalar olsa da kadın öğretmenler nezdinde çalışmalar yerli ve yabancı kaynaklarda sınırlılık taşımaktadır. Bu çalışmanın birçok çalışmayı bir arada değerlendirerek gelecekte yapılacak olan kadın öğretmenlerin uğradığı psikolojik şiddetin detaylandırılarak hem fiziksel hem de psikolojik etkilerinin araştırılacağı çalışmaların yararlanabileceği bir kaynak olması hedeflenmektedir.

1.3.Araştırmanın Sınırlılıkları

2013-2023 yılları arası ULAKBİM’e bağlı veri tabanlarındaki (DergiPark ve TR Dizin), YÖK Tez Merkezi veri tabanı ve Google Akademik / Google Scholar, ScienceDirect, ProQuest veri tabanları aracılığıyla tam metin haline ulaşılabilen çalışmalarla ve araştırmaya dahil edilen çalışmaların bulguları ile sınırlıdır.

Araştırmanın son 10 yıl içerisinde tam metin olarak yayınlanmış kaynaklardan oluşan bir sınırının olmasının kadın öğretmenlerin maruz kaldığı psikolojik şiddetin oluşturduğu durumların değişen ve yenilenen, teknolojinin çok fazla göz önünde olduğu dönemler baz alınarak inceleme açısından literatüre katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

ŞİDDET

2.1.Şiddet Kavramının Tanımı

Şiddetin çeşitli tanımları vardır. Bunlardan genel olarak niteleyenlerine bakarsak şiddet; “Aşırı duygu durumunu, bir olgunun yoğunluğunu, sertliğini, kaba ve sert davranışı, beden gücünün kötüye kullanılmasını, bireye ve topluma zarar veren etkinlikler.” olarak tanımlanmış (Köknel, 1996). Yıldırım’a, (1998) göre de şiddetin tanımı şöyledir: “Yıkıcı, yok edici saldırganlığın bir biçimi olarak kişilere ya da nesnelere çeşitli boyutlarda zarar vermeyi içeren güçlü, kontrolsüz, aşırı, birdenbire toplu ya da bireysel görülebilen bir olgudur.” Bununla birlikte şiddet olarak nitelendirilmeyen baskılar olduğu da açıklanmıştır: “Şiddet kategorisine eklenmesi gereken dolaylı ve somut baskılar, doğrudan ölçülemeyen ancak insanlar üzerinde hissedilen etkileri olan faktörlerdir. Bunlar arasında ekonomik şiddet, medya manipülasyonu, ebeveyn ve okul zorbalığı, uzun süreli işsizlik, trafik kazaları, kötü çalışma koşulları, çevre kirliliği gibi faktörler bulunur..” (Onbaş, 2007). Freud’a göre insanın iki temel içgüdücü cinsellik ve saldırganlıktır. Bu temel içgüdülerin ortaya çıkışı yetişilen çevreye göre değişkenlik gösterir (Doğan, 2007). Bu konu pek çok psikolog, sosyolog ve felsefeci tarafından ele alınmıştır. Özellikle evrimsel psikoloji, sosyal psikoloji, antropoloji ve sosyoloji gibi disiplinlerde bu temel içgüdüler ve çevresel etkiler arasındaki ilişki incelenmiştir. Örneğin, çocuklukta sert disiplin ya da cinselliğin ağır tabu olarak algılandığı bir kültürde büyüme, bu içgüdülerin baskılanmasına ya da farklı şekillerde açığa çıkmasına neden olabilir çünkü çocukluk deneyimleri, aile içi etkileşimler, toplumsal beklentiler ve bireysel karşılaşılan durumlar, cinsellik ve saldırganlık içgüdülerinin ne kadar belirgin bir şekilde ve hangi biçimde ortaya çıktığını şekillendiren faktörlerdir (Barut, 2018).

Felsefe alanına bakıldığında Hobbes, insanları vahşi ve saldırgan olarak tanımlamış ve toplumsal düzenin bu yüzden kurulması gerektiğini söylemiştir. Hobbes’a göre saldırganlık insanın içsel bir özelliği olarak kabul edilir (Haykır, 2021).

Felsefede saldırganlık ahlaki açıdan da değerlendirilmiştir ve bazı durumlarda savunma amaçlı saldırgan davranışların kabul görebileceği de söylenmiştir (Demir, 2022).

Sosyal Kimlik Teorisi'ne göre insanlar kendi gruplarına güçlü bir şekilde aidiyet duygusuyla bağlanır ve dış grupları genellikle düşman olarak algılar. Oluşan iç grup- dış grup düşmanlığı düşüncesi, dış gruplara karşı saldırganlık eğilimini tetikleyebilir (Brown ve Hewstone, 2005).

Dünya Sağlık rgt (WHO) ise şiddeti kapsamlı bir biçimde tanımlamıştır: "Fiziksel güç veya iktidarın kasıtlı bir tehdit veya gerçeklik biçiminde bir başkasına uygulanması sonucunda maruz kalan kişide yaralanma, ölüm ve psikolojik zarara yol aması ya da açma olasılığı bulunması" (World Health Organization, 2012).

2.2. şiddet Türleri

Toplumda şiddet denildiğinde akla ilk olarak fiziksel acı çekme gelir ancak şiddetin birçok türü vardır. Jean-Claude Chesnais, "şiddetin Tarihçesi" eserinde günümüzde şiddet türlerinin sınıflandırılmasından çok daha farklı bir bakış açısı getirmiştir 1981'de. Chesnais'ye göre şiddet türleri özel ve Kolektif şiddet olarak 2 sınıfa ayrılmıştır. Özel şiddet de kendi içinde suç sayılan ve suç sayılmayan olarak ayrılmıştır. Suç olanlar bir kişiye yönelik uygulanan şiddet olup suç olmayan da kişinin kendisine uyguladığı şiddettir, örneğin intihar. Kolektif şiddet ise genelde politik açıdan incelenir, vatandaş ve devlet arasındadır (nsal, 1996). Günümüzde ise şiddet türleri uygulanma şekline göre isimlendirilmektedir: Fiziksel şiddet, cinsel şiddet, psikolojik şiddet, ekonomik şiddet, siber şiddet (Polat, 2016).

Tablo 1. Jean-Claude Chesnais'nin Şiddet Sınıflandırılması

Özel Şiddet	Kolektif Şiddet
Suç sayılan (fiziksel veya cinsel şiddet)	Vatandaştan devlete şiddet (terör, grev, ihlal)
Suç sayılmayan (intihar, kaza)	Devletten vatandaşa şiddet (endüstriyel şiddet)
	Savaşlar

Kaynak: Taşdemir Afşar, 2015.

Kolektif şiddete baktığımızda pek aşina olmadığımız kavramlar karşımıza çıkar. Örneğin devletin vatandaşa uyguladığı şiddet kavramı. Chesnais'ye göre endüstriyel şiddet iş kazalarıdır. Çünkü önlenebileceği bilindiği halde önlenmemiş ve olumsuzlukla sonuçlanmıştır (Ünsal, 1996).

Kolektif şiddetin alt başlıkları arasında olan grev, işçilerin patronlarla menfaat anlaşmazlığı yaşadığında topluca yapabilecekleri bir haktır ve genellikle birkaç gün iş bırakma ya da mesai saatlerinde iş yapmama şeklinde karşımıza çıkar (Ekmekçi, 2019).

Türk Dil Kurumuna (TDK) göre vatandaşın devlete uyguladığı bir şiddet biçimi olan terör, siyasi bir isteği zorla kabul ettirmek için karşı tarafa korku verme, can ve mal kaybına sebep olacak davranışlar halidir. Şu an dünyada çeşitli ülkeler tarafından tanımlanmış yaklaşık 300 terör örgütü bulunmaktadır (Wils ve Dudouet, 2010).

Özel şiddet kapsamında olup suç sayılmayan şiddet türlerine baktığımızda 35 ülke arasında 10-19 yaş aralığında 100.000 kişide görülen intihar oranının en fazla Estonya'da (9.72), en az da İsrail'de (1.31) olduğu görülmektedir. Yine aynı araştırmada 10-19 yaş aralığında intihar eden erkek sayısının kız sayısına oranına bakıldığında ilk sırada İtalya (2.73), son sırada da Özbekistan (0.95) yer almaktadır (Glenn ve diğ., 2020).

Türkiye'deki intihar oranları, rejimi İslam Cumhuriyeti olan ülkelere göre daha fazlayken Avrupa ülkelerine göre daha azdır. Değerlendirilmeye alınması gereken başka bir kısım ise intihar girişimi oranlarının intihar sonucu ölümlerden daha fazla olmasıdır (Önsüz ve diğ., 2012). Türkiye'deki intihar oranlarına baktığımızda TÜİK verilerine göre son 20 yıl içerisinde yaklaşık 65.500 kişinin intihar ettiği belirlenmiştir (BirGün, 2023). İntihar edenlerin çoğunluğunu %75 oranıyla erkekler oluşturmakla birlikte intiharın en çok görüldüğü yaş grubunu 20-29 yaş aralığı oluşturmaktadır (TÜİK, Ölüm İstatistikleri, 2018).

Yıldız, Kaya ve Bilir, (2011) şiddet türlerini 5'e ayırmıştır:

1. Kişinin kendisine uyguladığı
2. Kişiler arası uygulanan şiddet olayları
3. Organize şiddet
4. Medya şiddeti:
 - a. Bilgisayar yoluyla şiddet: saldırganın taciz, iftira mesajlarını internet sitelerinde yayınlaması
 - b. Cep telefonu yoluyla şiddet: Kurbana rahatsız edici mesajlar atılması
5. Çete şiddetleri: Kan davaları, maç kavgaları

2.3.Şiddetin Ortaya Çıkış Türleri

Subaşı, (2001) şiddet türlerinin ortaya çıkışını 3 kategoride ele almıştır:

- 1- Biyolojik Faktörler: Hormonal ve nörotransmitter bozukluklar
- 2- Psikososyal Faktörler: Doğup büyüyen çevrenin etkisi ve gelişimsel bozukluklar
- 3- Psikiyatrik Bozukluklar

2.3.1. Nörotransmitterler ve Şiddet İlişkisi

Coccaro ve diğ. (1997), doğrudan fiziksel şiddet gösteren ebeveynlerden çocuklarına şiddet eğiliminin geçme oranını %47, dolaylı fiziksel şiddet geçişini ise %40 olarak bulmuştur.

- a. Serotonin: Düşük serotonin seviyesinin şiddete ve intihara sebep olduğu görülmüştür (Nielsen ve diğ., 1994). Bunun sebebi, düşük serotonin düzeylerinin, kişinin dürtü kontrolünün azalmasına ve stresle başa çıkma

yeteneğinin zayıflaması gibi faktörlerle ilişkilendirilmesidir (Yalçın ve Erdoğan, 2013).

- b. Dopamin: Dopamin düşüklüğünün şiddet eğilimini arttırdığı, alkol yoksunluğunun dopamin düşüklüğüyle arttığı ve şiddete yönelimin de arttığı (Limson ve diğ., 1991), alkol bağımlılığı ve şiddet arasında da anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Lappalainen ve diğ., 1998). Dopaminin agresyonla doğrudan olmasa dolaylı yoldan ilişkili olduğu dopaminin ödül sisteminde rolü olmasından kaynaklanmaktadır. Dopamin yükseldikçe ödül o kadar etkili olmaktadır (Yazıcı ve Ertekin Yazıcı, 2010). Ödüle ulaşamamanın da saldırganlığı arttırdığı gözlenmiştir (Poyraz, 2020).
- c. GABA (Gama amino bütirik asit): GABA, beynin temel inhibitör nörotransmitterlerinden biridir. Bu, sinir hücrelerinin aşırı uyarılmasını önleyerek ve sinirsel aktiviteyi dengeleyerek çalışır. GABA'nın bu inhibe edici etkisi, beyindeki aşırı uyarılmayı önlemeye ve sinirsel aktiviteyi düzenlemeye yardımcı olur. Bu nedenle, GABA genellikle sakinleştirici, gevşetici ve anksiyolitik etkilerle ilişkilendirilir (Abdou ve diğ., 2006). GABA düşüklüğünün saldırganlığı arttırdığı, GABA'yı yükseltmek için benzodiazepin kullanıldığı ama uzun süreli benzodiazepin grubu ilaç kullanımının da (örneğin kas gevşeticiler) saldırgan davranışları arttırdığı görülmüştür (Tancer ve Uhde, 1995).
- d. Norepinefrin (Noradrenalin): Yüksek norepinefrin seviyeleri, vücudun stresle başa çıkma tepkilerini artırabilir ve çevresel uyaranlara verilen yanıtları güçlendirebilir. Bu durum, bir kişinin daha hassas veya tetikte hissetmesine neden olabilir ve potansiyel olarak saldırganlık eğilimini artırabilir. Yani, yüksek norepinefrin seviyeleri, bedenin stresle mücadele etme şeklindeki biyolojik tepkilerini artırarak bazı durumlarda saldırganlıkla ilişkilendirilebilir (Haden ve Scarpa, 2007).
- e. Glutamat: Glutamat, beyindeki temel uyarıcı sinyal gönderici maddesidir ve sinir hücrelerinin iletişimde önemli bir rol oynar. Aşırı miktarda glutamat, sinir hücrelerinin aşırı uyarılmasına ve aşırı sinirsel aktiviteye yol açabilir.

Bu durum, bazı durumlarda huzursuzluk, gerginlik ve agresif davranışlarla ilişkilendirilmiştir. Yani, glutamatın aşırı uyarılma durumlarında artan aktivitesi, bazı insanlarda agresif tepkilere neden olabilir (Coccaro, Lee ve Vezina, 2013).

2.3.2. Hormonlar ve Şiddet İlişkisi

- a. Testosteron: Testosteron ve agresif davranışlar arasında doğru orantı olduğu görülmüştür (Kristensen ve diğ., 2021). Testosteron genellikle “erkeklik hormonu” olarak bilinir ve agresyonla ilişkilendirilmiştir ancak kadınlarda da testosteron hormonu yüksek seviyede olabilir (Eşel, E., 2005). Dabbs ve Hargrove (1997), kadın hükümlülerle yaptıkları çalışmada hapishanede daha az saldırgan davranış gösteren hükümlülerin testosteron seviyesinin daha düşük olduğunu gözlemlemişlerdir.
- b. Glukagon: Kan şekeri düşüklüğünün de saldırganlığı arttırdığının bu yüzden glukagon hormonunun düşüklüğünün saldırganlıkla ilişkisi olduğu (Volavka, 1999), alkol tüketimiyle beraber kan şekerinin düşmesinin ve bunun da agresif davranışlara sebep olabileceği görülmüştür (Sontate ve diğ., 2021).
- c. Kolesterol: Kolesterol seviyesi düşük olan kişilerin intihara ve kendilerine zarar vermeye eğilimli olduğu ayrıca aile bireylerine şiddet uygulama oranlarının yüksek olduğu görülmüştür (Suneson ve diğ., 2019).
- d. Kortizol: Kortizol, vücudun stresle mücadele etme mekanizmalarından biridir ve yaygın olarak "stres hormonu" olarak adlandırılır. Stres durumlarında, kortizol seviyeleri artar ve vücut, stresle başa çıkmak için çeşitli tepkileri başlatır. Ancak uzun süreli veya kronik stres durumlarında, bu yüksek kortizol seviyeleri zararlı olabilir. Kortizolün yüksek seviyeleri, vücutta bir dizi fizyolojik ve psikolojik değişikliğe neden olabilir. Bunlar arasında artan kan basıncı, zayıflayan bağışıklık sistemi ve uykusuzluk gibi etkiler bulunur. Ayrıca bazı durumlarda uzun süreli stresin sonucu olarak yüksek kortizol seviyeleri, sinirlilik, öfke ve hatta saldırganlık eğilimine yol açabilir (Özenoğlu ve Ünal, 2015).

- e. Adrenalin: Adrenalin, vücudun bir tür otomatik koruma mekanizması olan "savaş veya kaç" tepkilerinin bir parçası olarak devreye girer. Tehlike algısı veya stres durumlarında, beyindeki adrenal bezlerden salgılanır ve vücuda hızlı bir şekilde yayılır. Yüksek adrenalin seviyeleri, vücutta artan uyanıklık, kalp atış hızı ve kasların güçlenmesi gibi fizyolojik değişikliklere neden olabilir. Bu fizyolojik etkiler, vücudun acil bir tehlike durumunda harekete geçmesini sağlar. Ancak aşırı miktarda salgılanan adrenalin, tehlike algısı veya stres durumlarından dolayı sürekli olarak yüksek seviyelerde kalabilir. Bu durumda, adrenalinin artan seviyeleri, bazı kişilerde agresif tepkilerin tetiklenmesine neden olabilir. Yani, yüksek adrenalin seviyeleri, vücutta yaşanan stres veya tehlike durumlarında, saldırganlık tepkilerini tetikleyebilir (Ayhan ve Hicdurmaz, 2020).
- f. Vazopressin: Sosyal etkileşimlerde ve bağlantılarda rol oynar. Ancak bazı araştırmalar, yüksek vazopressin seviyelerinin, bazı kişilerde saldırganlık eğilimini artırdığını veya agresif davranışları tetiklediğini gözlemlemiştir. Bu, sosyal etkileşimlerdeki dinamikleri etkileyerek agresif tepkilerin ortaya çıkmasına katkıda bulunabilir (Albers, 2012).

2.3.3. Çevresel Etkenler ve Şiddet İlişkisi

- a. Beslenme: Besin eksikliği ile saldırgan davranışlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Özenoğlu ve Ünal, 2015). Hızlı sindirilen karbonhidratlarla beslenmenin kan şekerinde ani düşüş ve yükselişe sebep olduğu, kan şekerindeki bu dengesizliğin duygusal dalgalanmalara sebep olduğu örneğin kan şekerinin çok düşmesi halinde halsizlik ve agresyonun ortaya çıkmasına sebep olarak duygu kontrolünü zorlaştırıp saldırgan davranışları ortaya çıkarabilmektedir (Anderson ve Bushman, 2002). Magnezyum açısından zengin olan besinlerin az tüketilmesinin de (örneğin baklagiller, kuruyemiş, tam tahıllı besinler, muz ve yeşil yapraklı sebzeler) saldırganlığı artırıcı yönde ilişkisi olduğu görülmüştür (Rowe, 2012).

- b. Zehirlenme: Kurşun, bakır, çinko gibi metal zehirlenmesinin saldırganlıkla ilişkisi bulunmuştur (Yıldız, 2020). Ayrıca hamilelik döneminde alkol, kokain ve sigaraya maruz kalmanın da çocukta saldırgan davranışların oluşmasıyla ilişkisi olduğu bulunmuştur (Toksöz, 2022)

2.3.4. Toplumsal ve Psikodinamik Faktörler ve Şiddet İlişkisi

Loeber ve Pardini, (2008) şiddetle ilişkili olan toplumsal ve psikodinamik faktörler bulmuştur. Bunlar; okula karşı düşük motivasyon, 10 yaşından önce suça karışma, insanlara karşı zalim olma, depresif duygudurum içerisinde olma, sosyoekonomik düzeyin düşük olması, kötü komşu çevresine sahip olma. Bu faktörlerin şiddeti arttıkça saldırganlık da artmaktadır.

Loeber'ın bir diğer araştırması da şiddet suçu işleyenler arasında yapılmıştır. Bu araştırmanın sonucuna göre madde kullanımı ve satımı, silah taşıma ve silahlı çatışmaya karışma, ailenin geçinmek için dışarıdan maddi yardım alması, sınıfta kalma gibi risk faktörleri ve cinayet işleme arasında ilişki gözlenmiştir (Loeber, ve diğ., 2005).

Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB) ile saldırgan davranışlar arasında bir ilişki olduğu da bilinmektedir (Speyer ve diğ., 2022). Saldırganlığın genetik olarak aktarılma ihtimali olduğundan bahsetmiştik ancak her ne kadar genetik geçişle aktarılsa da sosyo-çevresel teorilere göre çocuklar saldırgan davranışları sonradan öğrenirler. Büyüdükleri çevre, aile, aldıkları eğitim ve bu ortamların kültürünü zamanla kanıksadıkları için şiddete yönelirler veya yönelmezler.

Çocuğun ebeveynlerinin birbirine uyguladığı fiziksel veya psikolojik şiddeti gözlemlemesinin de ileride saldırgan davranışlar oluşturabileceği gözlenmiştir (Deater-Deckard, Dodge, Bates ve Pettit 1998).

Fromm, (1982) insanların sahip olamadığı statü veya nesnelere bir başkasının sahip olmasına kıskançlık ve öç alma isteğiyle baktıklarında şiddete yöneldiklerini söylemiştir.

2.3.4.1.Bağlanma ve Şiddet İlişkisi

Aile içerisinde ihmal ve şiddete maruz kalmış bir çocuğun ileride saldırgan davranışlar göstermesi sosyal öğrenme teorisine göre çok olasıdır (Bennett, Farrington ve Huesmann, 2005).

Kohut, ilk çocukluk döneminde ihmale ve psikolojik baskıya uğrayan, ebeveynleri empati kuramayan çocukların çevreyi düşmanca algıladığını söylemiştir (Hellinger ve Carr, 2021).

Bowlby, anneden mahrum kalan çocukların kontrolsüz bağlanma geliştirmesinin sonucu olarak psikopati geliştiğini ve bunu şeffekten yoksun psikopati olarak adlandırmıştır (Papagathonikou, 2020).

Anna Freud ise “saldırganla özdeşim” kavramını bir savunma mekanizması olarak nitelendirmiş; zorlu koşullarda yetişen ve şiddet ile istismara maruz kalan bireylerin deneyimlerinin, şiddet göstermelerinde etkisi olduğunu belirtmiştir (Bahadır, 2019).

Ebeveynlerinin birbirlerine ve çocuklarına uyguladığı şiddete şahit olan çocukların ileride oluşturdukları romantik ilişkilerde şiddete başvurduğu görülmektedir (Bilican Gökkaya ve Öztürk, 2021).

2.3.4.2.Ergenlik Dönemi ve Şiddet İlişkisi

Ergenler arası dışlama ve yeni birini kabul etmeme sıkça görülmektedir. Bu sebeple arkadaş grubuna dahil olmak isteyen ergenlerin sosyal ortama kabul almak için şiddete başvurduğu gözlenmiştir (Haskan Avcı ve Yıldırım, 2014).

Suçla karışmış kişilerle arkadaşlık eden ergenlerin şiddet uygulama eğiliminin daha fazla olduğu görülmüştür (Beaver ve diğ., 2009).

Ebeveynleriyle sorun yaşayan, bağlanma problemi olan ya da ebeveynini kaybetmiş olan ergenlerin alkol ve madde kullanılan ve şiddet içeren topluluklara kendilerine benzeyen insanları bulmak için girdikleri bulunmuştur (Lewis ve Fremouw, 2001).

2.4.Kadına Yönelik Şiddet

Kadına yönelik şiddet, cinsiyeti sebebiyle kadına karşı ev içinde ve dışında düzenli olarak uygulanan şiddet içeren davranışlardır. Bu davranışlar erkeklerin; güç göstermek, öfke boşaltmak, kadını kontrol etmek istemesi sebepleriyle ortaya çıkar ve kadının korku ve güvensizlik içinde yaşamasına sebep olur (Mor Çatı, Kadına Yönelik Şiddet Nedir?, 2023).

İstanbul Sözleşmesi'nde (2011) kadına yönelik şiddet şöyle tanımlanmıştır: “Kadınlara karşı bir insan hakları ihlali ve ayrımcılık anlaşılacak ve bu terim ister kamu ister özel yaşamda meydana gelsinler, söz konusu eylemlerde bulunma tehdidi, zorlama veya özgürlüğün rastgele bir biçimde kısıtlanması da dahil olmak üzere, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar ve acı verilmesi sonucunu doğuracak toplumsal cinsiyete dayalı tüm şiddet eylemleri”.

Şiddetin hiçbir haklı gerekçesi yoktur ancak kadına yönelik şiddetin temel nedeni toplumsal cinsiyet eşitsizliğidir. Atıerkil toplum düzeninde kadınların itaat etmesinin beklenmesi ve bu güç dengesizliğinin devam ettirilmek istenmesi kadına yönelik şiddetin başlıca nedenlerindedir (Akyıldız, 2014).

2.4.1. Kadına Yönelik Şiddetin Tarihçesi

Eski Roma yazıtlarında erkeklerin eşlerini cezalandırdığı, onları boşama ve öldürme hakları olduğu yazılıdır (Vatandaş, 2003). Arkeolojik kazılarda kadın kemiklerindeki kırıkların erkeklerinkine göre daha fazladır ve bunun sebebi savaştan ziyade kavgaya bağlı oluşan kafa travmalarıdır. Bu darbeler kadına yönelik şiddetin varlığını kanıtlar niteliktedir (Hatunoğlu, Hatunoğlu ve Avcı, 2019).

Kadınlar, erkeklerin onuru olarak görüldüğü için kadın, saldırılabilecek, düşmanı küçük düşürecek bir araç ve maalesef savaş ganimeti olarak görülmüşlerdir (Vatandaş, 2003). Kadına yönelik şiddeti suç olarak tanıyan ilk yasa, Amerika Birleşik Devletleri'nde 1883 yılında Maryland Eyaleti'nde yapılmıştır (Yemişçigil, 2005).

Antik Çağ'da kadın yalnızca fiziksel olarak darbe almamıştır. Cinsiyet eşitsizliğinin çok yüksek seviyede olması kadının hor görülmesine sebep olmuştur.

Bunun sonucunda da örneğin Roma’da kadınlar sadece üreme aracı olarak görülmüş (Arslan, 1998), Eski İnan’da erkeklerin kız kardeşleriyle evlenebileceği düşüncesi yayılmış, Babil’de, kadın; evcil hayvanlarla aynı seviyede görülmüş, Hindistan’da ise kocası ölen kadının aynı gün içerisinde yakılarak öldürüldüğü bile görülmüştür (Kayalı, 2013).

Orta Çağ’a baktığımızda, Roma’da kadın zina yaparsa veya sarhoş olursa erkeğin onu öldürme hakkı vardı (Söğütü Erişgin, 2013). Orta Çağ’da cadılık algısı yaygındı. Cadı kelimesi yaşlı ya da genç şifacılar verilen bir addır ve kökeni de, akıl, bilgi anlamına gelen “wit” sözcüğüydü ama kadınlar toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden dolayı kamusal alandan kovulmuş ve buna sokaklarda karşı çıktıklarında kendilerine cadı, cadaloz kavramları kullanılmaya başlanmıştır ve o dönemki anlayışa göre cadılar şeytanla iş birliği yapmaktaydı (Federici, 2012).

Bu kadın nefreti cadı avı kavramını ortaya çıkarmıştır çünkü cadı avlarının en büyük nedeni, erkeklerin yapabildiklerini yapabilen bilge kadınların varlığıdır. Cadıların şeytanla iş birliği yaptığı düşüncesi onların öldürülmesini meşrulaştırmıştı (Tokdemir, 2020).

2.4.2. Dünyada Kadına Yönelik Şiddet

Dünya Sağlık Örgütü’nün raporunda her 3 kadından 1’inin fiziksel veya cinsel şiddete maruz kaldığı ve dünya genelinde, 15-49 yaş arası ilişki yaşayan kadınların %27’sinin partnerlerinin fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kaldığı bulunmuştur (WHO, 2021). Raporda COVID-19’un da kadına yönelik şiddeti arttırdığı da saptanmıştır. Bunun başlıca nedenleri arasında “Evde Kal” çağrısından sonra karantinaya geçilmesi ve erkeklerin evdeki kontrolü ele alma çabaları, mali sıkıntılar, kadının ev kullanımında kişisel alanının daralması yer almaktadır (Usher ve diğ., 2020). OECD Raporuna göre kadına yönelik şiddetin en yüksek olduğu üç ülke: Pakistan (%85), Senegal (%78), Yemen (%67) olmakla birlikte en düşük olan ülke Kanada’dır (OECD, 2019).

Tablo 2. Şu anki veya eski partner tarafından kadına yönelik fiziksel ve/veya cinsel şiddet

Ülke veya bölge	Yıl	Yaş Grubu						
		15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49
Afrika								
Mısır	1995/96	29	34	34	37	36	33	32
Etiyopya (kentsel alan)	2002	60	67	76	77	71	68	61
Tanzanya Birleşik Cumhuriyeti (kentsel alan)	2001/02	44	49	58	62	56	59	65
Zambiya	2001/02	38	49	53	49	46	50	44
Asya								
Azerbaycan	2006	14 ^a	11 ^a	15	14 ^{a, b}	..	14 ^{a, c}	..
Bangladeş (kentsel alan)	2001	59	56	57	55	49	48	34
Kamboçya	2000	4	14	21	19	18	13	22
Hindistan	1998/2000	13	17	21	22	21	19	17
Maldivler	2006
Tayland (kentsel alan)	2000	50	52	46	39	54	48	45
Türkiye	2008	3 ^d	..	30 ^e	..	29 ^f	..	26
Latin Amerika ve Karayipler								
Bolivya Çokuluslu Devleti	2003	44	50	51	55	55	58	54
Brezilya (kentsel alan)	2000/01	27	39	33	36	45	42	32
Kolombiya	2000	39	43	43	44	45	43	48
Dominik Cumhuriyeti	2002	20	26	25	23	22	23	16
Ekvador	2004	22 ^a	29 ^a	29 ^a	32 ^a	37 ^a	29 ^a	32 ^a
Haiti	2000	26	33	25	31	27	22	36
Nikaragua	1997/98	27	27	29	32	33	33	30
Paraguay	2004	18 ^a	20 ^a	20 ^a	21 ^a	17 ^a	20 ^a	..
Peru	2000	31	37	41	43	45	45	44
Okyanusya								

Samoa	2000	52	47	40	46	48	49	49
Gelişmiş Ülkeler								
Finlandiya	2005/06	26 ^{a, k}	..	29 ^{a, e}	..	27 ^{a, f}	..	28 ^{a, l}
Almanya	2003	29 ^{a, k}	..	31 ^{a, e}	..	28 ^{a, f}	..	25 ^{a, l}
Japonya (şehir alanı)	2000/01	7	13	14	17	18	14	16
Litvanya	2000	23 ^{a, k}	..	31 ^{a, e}	..	33 ^{a, f}	..	45 ^{a, l}
Moldova	2005	20 ^h	18 ^h	20 ^h	25 ^h	29 ^h	27 ^h	28 ^h
Sırbistan (şehir alanı)	2003	20	19	19	26	24	26	28
İsveç	1999/2000	20 ^{a, k}	..	20 ^{a, e}	..	21 ^{a, f}	..	21 ^{a, l}

Kaynak: UN Statistics Division, 2010.

Tabloda a; verilerin yalnızca fiziksel şiddete ilişkin olduğunu, b; verilerin 30-39 yaş aralığına ait olduğunu, c; verilerin 40-49 yaş aralığına ait olduğunu, d; verilerin 15-24 yaş aralığına ait olduğunu, e; verilerin 25-34 yaş aralığına ait olduğunu, f; verilerin 35-44 yaş aralığına ait olduğunu, g; verilerin yalnızca şu anki partnere ilişkin olduğunu, h; verilerin şu anki veya en son olan partnere ilişkin olduğunu, i; verilerin yalnızca eşe ilişkin olduğunu, j; verilerin yalnızca son 5 yıla ait olduğunu, k; verilerin 18-24 yaş aralığına ait olduğunu, l; verilerin 45-59 yaş aralığına ait olduğunu göstermektedir.

UN Statistics Division'ın 2010 yılında yaptığı ülkelere göre kadına yönelik şiddetin görülme sıklığı, görülen yaş aralığı, fiziksel veya cinsel şiddetin hayat boyunca görülen sıklığı, kadın sünnetinin ülkelere göre görülme sıklığı, kadınların, kocaların eşlerini dövdüğündeki tutumları tablolar halinde sunulmuştur. Kapsamlı bir çalışma olmasıyla birlikte bu istatistikler yıllar içerisinde fazlasıyla değişkenlik göstermiş olabilir.

Tabloda 15-49 yaş aralığındaki kadınların hayatı boyunca uğradığı şiddet oranlarına baktığımızda bu oran Etiyopya'nın kentsel alanında en fazla çıkmıştır. Bu oran en az Kanada'da çıkmıştır. Türkiye ise ortalarda yer almaktadır. 15-19 yaş aralığında hayatları boyunca fiziksel veya/cinsel şiddete maruz kalanların oranı yine Etiyopya'nın kentsel bölgesinde olup Peru'nun kentsel bölgesiyle aynı orandadır. Bu oran en az Türkiye'de çıkmıştır ilginç olarak ama burada belirtmek lazım ki daha fazla gelişmiş ülkelerin birçoğunda bu veri toplanmamış ayrıca Türkiye'de bu veri 15-19 yaş

değil 15-24 yaş aralığından toplanmıştır. Tablo geneline baktığımızda 45-49 yaş aralığındaki kadınların fiziksel veya cinsel şiddete uğrama oranları neredeyse tablonun tümünde en az oranı olan yaş aralığıdır.

2.5.Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet

OECD’nin 2019 raporuna göre Türkiye, OECD ülkeleri arasında %38 oranla kadınların en çok şiddete maruz kaldığı ülke oldu. Türkiye’de neredeyse her 10 kadından 4’ü bir erkeğin fiziksel veya cinsel şiddetine maruz kalmaktadır (OECD, 2019).

Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu (TKDF) ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu’nun (UNFPA) 2023’te yayınladığı Ev İçi Şiddet Acil Yardım Hattı 2007 – 2021 Yılları Arası Verilerinin İstatistiksel Analizi Raporu’na göre 2007 – 2021 yılları arasında toplam 28198 arama gelmiş olup arayanların %80’ini kadınlar oluşturmaktadır. Şiddet uygulayan kişilerin %90’ı erkek olup, bu kişilerin %63’ü eşlerine şiddet uygulayan erkeklerdir. En fazla maruz kalınan şiddet türü fiziksel şiddet olup onu psikolojik şiddet takip etmiştir.

Dünya Sağlık Örgütü, Türkiye’de evli ve daha önce evli olan kadınlar arasında kadınların şiddete uğrama biçimleri ve sıklıklarına yönelik bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre karşımıza çeşitli tablolar çıkmaktadır:

Tablo 3. Türkiye’de Fiziksel Şiddet Eylemleri ve Sıklıkları

Demografik Bilgiler	Kadına tokat atma ya da kadına bir şey fırlatma					Kadını itme					Kadına yumruk atma				
	Yüzde		Sıklık			Yüzde		Sıklık			Yüzde		Sıklık		
İkamet	Yaşam boyu	Son 1 yıl	1-2 defa	Birkaç defa	Çok defa	Yaşam boyu	Son 1 yıl	1-2 defa	Birkaç defa	Çok defa	Yaşam boyu	Son 1 yıl	1-2 defa	Birkaç defa	Çok defa
Kentsel	32,5	7	37,3	25,8	36,9	18,09,	5,04,	31,05,	31,6	36,9	12,05,	3,05,	25	25,09,	49,1
Kırsal	35,8	6,04,	39,4	31,2	29,04,	16,04,	4,04,	34,1	24,02,	41,7	13,06,	3,02,	36,7	19,04,	43,8
Bölgeler															
İstanbul	33,5	6,03,	37,1	17,01,	45,7	21,04,	5,04,	26,07,	30	43,3	12,02,	3,01,	11,08,	23,05,	64,7
Batı Marmara	27,06	7,07	35,4	34,9	29,07	16,08,	6	24,06,	48,1	27,03,	12,01,	4,02,	30,09,	39,4	29,07,
Ege	33,9	7	30	29,09,	40,1	19,08,	5,02,	31,05,	24,01,	44,3	14,05,	3,08,	30,07,	12,09,	56,4
Doğu Marmara	28,04	3,09	34,4	27	38,6	12,09,	3,04,	25,01,	19,09,	55,1	9,01,	2,07,	31,6	18,02,	50,2
Batı Anadolu	39,6	8,08,	31,01,	33,8	35,1	24	6,07,	32,8	37,8	29,04,	17	3,05,	4,06,	47,7	47,7
Akdeniz	33,6	7,01,	43,1	32,3	24,06,	17,08,	6,02,	39,5	36,6	23,09,	10,08,	2,07,	35,9	22,05,	41,5
Orta Anadolu	40,9	9,02,	49	24,06,	26,03,	21,02,	5,08,	43,9	30	26,01,	16,08,	4,04,	43,5	30,08,	25,07,
Batı Karadeniz	32,8	7,04	41,6	22,01,	36,3	16,02,	4,07,	34,4	27,05,	38,1	12	4,01,	43,3	19,02,	37,4

Doğu Karadeniz	24,06	5,06	42,8	31,01,	26,02	12,06,	3,06,	42,6	23,07,	33,7	9,06,	2,09,	14,04,	35	50,6
Kuzeydoğu Anadolu	35,4	7	37	26,05,	36,5	16,07,	5	25,08,	29,08,	44,5	15	5	14,09,	37,4	47,7
Orta Doğu Anadolu	30,07	6,08	42,8	20,08,	36,4	13,07,	3,09,	31,07,	15,04,	53	12,04,	3,01,	27,07,	12,07,	59,6
Güneydoğu Anadolu	32,5	7,01,	40,7	28,01,	31,2	15,04,	4,01,	31,6	21	47,4	12,08,	4,01,	47,4	15,08,	36,8
Türkiye	33,3	6,09	37,7	26,09	35,4	18,04	5,02	32	30,2	37,8	12,07	3,04	27,04	24,06,	48

Kaynak: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Hacettepe Üniversitesi, 2014.

Tabloya baktığımızda araştırmanın yapıldığı son bir yıl içerisinde kadına tokat atma ya da kadına bir şey fırlatma oranı kentsel alanlarda daha fazladır. Bölge bazında baktığımızda bu oran en fazla Orta Anadolu’da karşımıza çıkmakta olup onu Batı Anadolu takip etmektedir. Bu oran en az ise Doğu Marmara’dadır. Kadına tokat atma ya da bir şey fırlatmanın sıklığına baktığımızda genellikle 1-2 defa yaşanmaktadır. Araştırmanın yapıldığı son 1 yıl içerisinde kadını itme oranı en fazla Batı Anadolu’da, en az da Doğu Marmara’da olup katılımcılar bunu çok defa yaşadıklarını belirtmişlerdir. Kadına yumruk atma oranlarına baktığımızda bu oran en fazla Kuzeydoğu Anadolu’dadır. Kadınlar yumruk atılmasına maruz kalma sıklıklarını “çok defa” olarak bildirmişlerdir.

Tablo 4. Türkiye’de Cinsel Şiddet Eylemleri ve Sıklıkları

	Cinsel ilişkiye zorlanma	Korktuğu için istemediği halde cinsel ilişkiye girmesi	Kadının aşağılayıcı bulmasına rağmen cinsel bir eylemi yapmaya zorlanması
Demografik Bilgiler			
İkamet			
Kentsel	7.4	9.0	3.6
Kırsal	7.3	8.5	2.4
Bölgeler			
İstanbul	7.9	9.7	4.0
Batı Marmara	6.8	9.3	2.9
Ege	6.3	9.2	4.0
Doğu Marmara	5.9	8.1	3.5
Batı Anadolu	12.1	10.9	4.7
Akdeniz	6.9	7.6	2.3
Orta Anadolu	6.5	6.4	1.7
Batı Karadeniz	6.6	6.2	2.9
Doğu Karadeniz	6.2	7.2	4.0
Kuzeydoğu Anadolu	8.1	12.5	2.9
Orta Doğu Anadolu	5.7	8.8	2.7
Güneydoğu Anadolu	6.9	9.7	1.9

Kaynak: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı & Hacettepe Üniversitesi, 2014.

Tabloya baktığımızda cinsel ilişkiye zorlanma oranı 6287 kadın arasında küçük bir farkla da olsa kentsel alanlarda kırsala göre daha fazladır. Bunun en fazla görüldüğü

bölge Batı Anadolu olup en az da Orta Doğu Anadolu'dur. Korktuğu için istemediği halde cinsel birlikteliğe giren kadınların cinsel ilişkiye zorlanma oranı da en fazla kentsel alanlarda olup en sık görüldüğü bölge Kuzeydoğu Anadolu, en az görüldüğü bölge de Batı Karadeniz'dir. Kadının aşağılayıcı bulmasına rağmen cinsel bir eylemi yapmaya zorlanmasının oranı yine kentlerde daha fazla olup en fazla Batı Anadolu'da, en az da İç Anadolu'dadır.

Bu oranların doğruluğu tartışılabilir çünkü Türkiye'de özellikle küçük yerlerde yaşayan kadınların maruz kaldığı şiddeti komşular ve çevredekiler duymasın, dedikodusu yapılmasın diye ihbar etmediği çok görülmüştür. Düşük oranların daha çok Anadolu taraflarında görülmesi bununla bağdaştırılabilir.

Tablo 5. Erkeklerin sosyal ve demografik özellikleri ile kötü alışkanlıklarına ve ailelerindeki şiddet geçmişlerine göre yüzde dağılımları

	Eş veya partner	Fiziksel şiddet failleri	Cinsel şiddet failleri
Demografik Özellikler			
Yaş			
15-24	1.8	1.1	1.8
25-34	22.9	18.3	17.0
35-44	33.1	33.1	31.1
45-59	34.3	37.4	39.0
60+	7.9	10.1	11.2
Eğitim Düzeyi			
Eğitim yok/ilkokulu tamamlamamış	4.8	6.3	8.4
İlkokul	44.2	52.1	54.1
Ortaokul	15.6	15.6	13.5
Lise	21.6	17.3	18.0
Üniversite veya üstü	13.8	8.6	6.0
Çalışma Durumu			
Ücretli bir işte çalışıyor	83.7	81.7	78.9
Ücretli bir işte çalışmıyor	16.3	18.3	21.1
Alkol Tüketme Sıklığı			

Hiç	78.8	72.5	68.5
Neredeyse her gün	3.1	6.2	11.1
Haftada bir	4.3	5.6	7.0
Ayda bir	5.1	6.2	6.7
Ayda bir defadan daha az	8.7	9.4	6.6
Kumar oynama sıklığı			
Hiç	97.8	95.2	93.0
Her gün	0.9	2.0	3.3
Haftada bir	0.6	1.2	2.0
Ayda bir	0.4	1.0	1.0
Ayda bir defadan daha az	0.3	0.6	0.8
Uyuşturucu kullanma sıklığı			
Hiç	99.4	98.6	97.8
Her gün	0.2	0.5	0.7
Haftada bir	0.3	0.6	1.0
Ayda bir	0.1	0.2	0.5
Ayda bir defadan daha az	0.1	0.1	0.0
Diğer erkeklerle kavga etme			
Evet	10.1	18.4	26.5
Hayır	89.9	81.6	73.5
Başka kadınlarla olma			
Evet	6.5	13.6	22.5
Hayır	89.7	79.6	68.9
Belki	3.9	6.8	8.4
Annesinde şiddet geçmişi olma			
Fiziksel şiddet öyküsü var	27.3	40.4	45.7
Fiziksel şiddet öyküsü yok	48.5	34.4	33.2
Bilmiyor	22.0	22.9	18.8
Cevaplamadı	2.1	2.2	2.4
Ailesinde fiziksel şiddet geçmişi olma			
Ailesinde fiziksel	22.0	34.9	41.8

şiddet görmüş			
Ailesinde fiziksel şiddet görmemiş	57.7	42.8	36.2
Bilmiyor	20.3	22.3	22.0
Türkiye	6287	2320	739

Tabloya baktığımızda fiziksel şiddet ve cinsel şiddet failleri en fazla 45-59 yaş aralığındadır. Bu oran her iki şiddet türünde de en az 15-24 yaş aralığındadır. Fiziksel şiddet failleri diğer eğitim seviyelerine göre büyük bir farkla en fazla ilkokul seviyesinde eğitim almışlardır. Bu, cinsel şiddet failleri için de geçerlidir. Kumar bağımlılığı ve fiziksel/cinsel şiddet failleri arasında görünür bir ilişki bulunmamaktadır. Aynıısı uyuşturucu bağımlılığı için de geçerlidir. Faillerin diğer erkeklerle kavga etme oranları düşük görünmektedir. Bir kadınla birlikteyken başka bir kadınla daha birlikte olanların sayısı cinsel şiddet faillerinde fiziksel şiddet faillerine göre daha fazladır. Fiziksel/cinsel şiddet failleri annelerinin de büyük oranda fiziksel şiddete maruz kaldığı görülmüştür. İki şiddet türü failleri arasındaki farklı bir bulguysa cinsel şiddet failleri, fiziksel şiddet faillerine göre ailelerinden daha fazla fiziksel şiddet görmüştür.

Fiziksel ve cinsel şiddet faillerinin en fazla 45-59 yaş aralığında olması yeni jenerasyonların daha bilinçli ve farkında olduklarıyla ilişkilendirilebilir. Faillerin eğitim durumunun genelde düşük olması karşımıza çıkmakla birlikte bu daha ileri seviye eğitim almış kişilerin şiddet uygulamayacağı anlamına gelmemektedir. Tabloya göre lisans veya yüksek lisans mezunu şiddet failleri de vardır ve hatta bu oran fiziksel şiddet faillerinde hiç eğitim almayan kişilere göre daha fazladır. Burada, şiddet eğitim seviyesiyle ters orantılı gibi görünse de istisna sayılmayacak bir oranda da doğru orantı bulunabilir.

Kadın Cinayetleri Platformu'nun 2022 raporuna göre 334 kadın öldürüldü, 245 kadının ölümü de şüpheli. Öldürülen 334 kadının 154'ü kocası, 35'i partneri, 27'si eski partneri, 26'sı akrabası, 19'u eski kocası, 19'u tanıdık, 17'si babası, 10'u oğlu, 6'sı kardeşi, 4'ü tanımadığı biri, 1'i kendisini bir süredir takip eden erkek, 1'i hastası, 1'i

işvereni, 1'i üvey babası tarafından öldürülmüştür (Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, 2022).

Resim 1 2022'de Öldürülen Kadınların Faileri Oranları

Kaynak: Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, 2022.

2.6. Kadına Yönelik Şiddet Türleri

Uluocak ve diğ. (2014), kadına yönelik şiddeti 4 kategoride ele almıştır:

1. Ekonomik Şiddet
2. Fiziksel Şiddet
3. Cinsel Şiddet
4. Sözel – Psikolojik Şiddet

2.6.1. Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet

İçli, (1994) kadına yönelik ekonomik şiddetin 2 sebebi olduğunu söyler. Kadınlar ya maddi olarak erkeğe bağımlıdır ya da mesleki statü olarak erkekten daha üsttedir. Erkekler kadının ona bağımlı olmasının güç göstergesi olduğunu düşünür ve sömürebildiği kadar sömürmeye çalışır. Eğer kadın daha yüksek bir mesleki statüdeyse erkek bunun görünürlüğü azaltmak için şiddete başvurur.

Ekonomik şiddetin görülme şekillerine baktığımızda kadının cüzdanından, banka hesabından para alınması (Sedziafa ve diğ., 2017); kadının kendi ihtiyaçları ve

çocuklarının ihtiyaçlarını giderecek maddiyatı sağlamadan kadını terk etmek (Anitha, 2019); kadının karşısına çıkan kariyer ve eğitim fırsatlarını engellemek (Postmus, Plummer, McMahon, Murshid ve Kim, 2012).

2023 yılında Mor Çatı'ya başvuran ve maruz kaldığı şiddet türü bilinen kadınların %35'inin ekonomik şiddete maruz kaldığı görülmüştür. Kadınların maruz kaldığı durumlar arasında borçlandırma, çalışmaktan alıkoyma, kazancına el koyma, evin ve çocukların giderlerine dair sorumluluk almama, nafaka ödememe gibi davranışlar bulunmaktadır.

2.6.2. Kadına Yönelik Fiziksel Şiddet

Kadının bedenine zarar verme ve acı çektirme amacıyla gerçekleştirilen eylemlerdir. Yaralanma ve hatta ölümlerle bile sonuçlanabilir. Sert ve delici cisimler kullanılabilir. Fiziksel şiddet genelde diğer şiddet türleriyle birlikte uygulanmaktadır. Örneğin her psikolojik şiddette fiziksel şiddet yoktur ama fiziksel şiddetin olduğu yerde çoğunlukla psikolojik şiddet de vardır (Öztürk, 2014). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın 2014 yılında hazırladığı Türkiye Kadına Yönelik Şiddet araştırmasına göre, Türkiye'de hayatlarının belli bir döneminde fiziksel şiddete maruz kaldığını belirten kadınların oranı %36'dır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Hacettepe Üniversitesi, 2014).

Büyükyılmaz ve Demir, (2016) çalışmasında fiziksel şiddete en fazla İç Anadolu Bölgesi'ndeki kadınların maruz kaldığını bununla beraber fiziksel ve cinsel şiddete maruz kalan kadınların da diğer bölgelere kıyasla İç Anadolu Bölgesi'nde daha fazla olduğunu gözlemlemiştir. Çalışmaya katılanlar arasında fiziksel şiddete en az maruz kalan kadınların oranını Ege Bölgesi oluşturmaktadır.

Kadın Dayanışma Vakfı'nın oluşturduğu Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Mekanizmaları İzleme Raporu'nda Kadın Dayanışma Merkezi'ne başvuran şiddet mağduru kadınların %57'si fiziksel şiddete uğradığını söylemiştir.

Mor Çatı'nın 2023 Faaliyet Raporu'na göre Mor Çatı'ya başvuran ve maruz kaldığı şiddet biçimi bilinen 818 kadının %62'sinin fiziksel şiddete maruz kaldığı bilinmektedir. Bu fiziksel şiddet mağduru kadınlar, şiddet uygulayanın darp, dayak,

üzerine yürüme, ateşli veya kesici silahla yaralama ya da bunlarla tehdit etme, yakmaya çalışma, zorla uyuşturucu madde verme, zehirleme gibi yöntemler uyguladığını dile getirmişlerdir.

Avrupa'ya baktığımızda kadınların %35'i evde fiziksel veya cinsel şiddet gördüğünü belirtmiştir (FRA, 2019). Bu oran 2014'te %8 olarak kayıtlara geçmiştir (FRA, 2014). 2018'de 600'den fazla kadın da partneri veya akrabası tarafından öldürülmüştür (Eurostat, 2018).

AB'ye üye ülkelerden şu anki partnerinden fiziksel/cinsel şiddet görenlerin oranı en fazla Romanya'da, en az Avusturya'da görülmüştür. Önceki partnerinden fiziksel/cinsel şiddet görenlerin oranı en fazla Bulgaristan ve Litvanya'da, en az Hırvatistan'da görülmüştür (FRA, 2014).

2.6.3 Kadına Yönelik Cinsel Şiddet

Cinsel şiddet; fail ve mağdurun arasındaki ilişki fark etmeksizin, herhangi bir ortamda cinsel eylemler yapılması, istenmeyen her türlü cinsel girişimde bulunulması veya bir kişinin cinsel kimliğini ticaret amacıyla kullanılması, baskı veya fiziksel güç kullanılmasıdır (Inter-Agency Standing Committee, 2005).

Cinsel şiddetin toplum arasında en çok bilinen türleri tecavüz, cinsel kölelik ve/veya ticaret, cinsel istismar ve/veya taciz (UNHCR, 2011) olmakla birlikte diğer şekilleri de cinsel yolla bulaşan hastalıklara maruz kalma riskini artırmak, doğum kontrol yöntemlerini kabul etmemek, cinsel organa zarar vermek gibi eylemlerde bulunmak, frijit olmakla suçlamaktır (Akkaş ve Uyanık, 2016). Kadını istemediği pozisyona zorlamak, cinselliği bir ceza veya ödül yöntemi olarak kullanmak, pornografik görüntüler izlemeye zorlamak da kadınların farkında olmadan cinsel şiddete uğradığı türlerdir (Mor Çatı, Şiddet Biçimleri, 2023). Bir araştırmada İsveç'te kadınların cinsel şiddete uğrama oranının %27 olduğu bulunmuştur (Öberg, Skalkidou ve Heimer, 2019). Türkiye'de ise bu oran %12'dir (Şahin ve Yıldırım, 2019). Bu durum, Türkiye'de cinselliğin bir tabu olması ve rahat konuşulamamasıyla ilişkilendirilebilir.

Mor Çatı'nın 2023 Faaliyet Raporu'na göre Mor Çatı'ya başvuran ve maruz kaldığı şiddet biçimi bilinen 818 kadının %19'unu cinsel şiddete maruz kaldığını

bildirmiştir. Kadınlar, maruz kaldığı cinsel şiddet biçimlerini istemediği şekillerde zamanda ilişkiye zorlanmak, başkasıyla ilişkiye zorlanmak, cinsellikle ilgili görüntüler izlemeye ya da görüntülerinin çekilmesine zorlanmak şeklinde anlatmışlardır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde ise her 5 kadından 1'i tecavüze uğradığını (Basile ve diğerleri, 2011), kadınların partneri tarafından cinsel saldırıya maruz kalma oranının %14 - %25 arası olduğu görülmüştür (Bennice ve Resick, 2003).

2.6.4. Kadına Yönelik Psikolojik Şiddet

O'Leary'ye göre psikolojik şiddet bir kişiye yönelik tekrarlanan eleştiri ve/veya sözlü saldırı eylemleri, partner ve/veya bir partnerin tecrit ve tahakküm altına alınması eylemleridir (O'Leary, 1999). Avrupa Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü (EIGE) psikolojik şiddeti partnere veya eski partnere psikolojik zarar veren herhangi bir eylem veya davranış olarak tanımlamıştır. Kadına yönelik psikolojik şiddet de kadını küçük görmek, önüne çıkan kariyer fırsatlarına engel olmak, kadına lakap takmak, fikirlerini önemsememek, kadının bir işi beceremeyeceğini ima etme davranışlarıdır (Uluocak, 2014). Kadını yalnızlaştırmak, yakınlarından fiziksel veya duygusal olarak uzaklaştırmaya çalışmak, kıskançlık adı altında kadını kıyafetiyle, sosyal hayatıyla yargılamak, kadının adına kararlar almak, kadını sorunlu hissettirmek de kadına yönelik psikolojik şiddet kapsamındadır (Mor Çatı, Şiddet Biçimleri, 2023).

Kadınlar kimi zaman psikolojik şiddete uğradığının farkına varmayabilirler. Partnerlerinin onları sevdiği veya kıskandığı için çeşitli kısıtlamalar koyduğunu düşünebilirler (Bedir ve diğ., 2017). Psikolojik şiddet, şiddet türleri içerisinde en zor tespit edilen ve en zor ceza verilen türdür. Psikolojik şiddetin ispatlanması veya şikâyet edilmesi halinde ceza verilmesi hususunda sınırlı sayıda dava karşımıza çıkmaktadır (Kolburan, 2020).

Psikolojik şiddete maruz kalan kadınların öz güvenlerinin düştüğü, depresyon semptomlarının (Kendini yetersiz hissetme, intihar düşünceleri, duygusal ilişki kurma ve devam ettirmede zorluk çekme) arttığı gözlenmiştir (Katz ve Arias, 1999). Psikolojik şiddetin fiziksel etkileri de bulunabilir. Örneğin, MS, fibromiyalji, lupus, sedef, meniere, kurdeşen gibi birçok otoimmün hastalık oluşturabilir (Kan, 2018). Ayrıca

psikolojik şiddete maruz kalan kadınlarda beslenme bozukluklarının da olduğu görülmüştür (Piotrkowski, 1998).

2.7.Kadına Yönelik Şiddetin Sonuçları

2.7.1. Şiddetin Kadın Sağlığı Üzerindeki Kısa Süreli Etkileri

2.7.1.1. Fiziksel Etkiler:

- Yaralanma, sakatlanma
- Psikolojik sebepler dolayısıyla oluşan mide ve baş ağrıları, baş dönmesi, bayılma
- Yeme bozuklukları (aşırı yeme ya da hiç yememe)
- Kadının kendini koruma amaçlı karşısındakini yaralaması ya da öldürmesi
- Alkol veya uyuşturucu bağımlılığı

2.7.1.2. Psikolojik Etkiler:

- Kadınlar, şiddete maruz kaldıklarında hiçbir suçları olmamasına rağmen toplumsal tabular yüzünden kendilerini suçlu hissetmekte ve şiddete uğradıkları için utanmaktadırlar. Özellikle “çevredekilere laf olur” düşüncesi kadınların ses çıkarmayıp konunun kapanması için kendilerinin bile failden özür dilemesine sebep olabilmektedir. Bu özellikle küçük alanlarda yaşanan kadına yönelik şiddet vakalarında görülmektedir.
- İntihar düşünceleri
- Uyku bozuklukları (sık sık kâbus görme, uykusuzluk)
- Ümitsizlik ve çaresizlik hisleri ve beraberinde depresyon
- Herhangi bir kişi veya nesneye karşı ani öfke patlamaları
- Kaygı bozuklukları

2.7.2. Şiddetin Kadın Sağlığı Üzerinde Uzun Süreli Etkileri

Bu kategori genellikle psikolojik ya da psikososyal etki içermektedir. Örneğin:

- Kadının hem arkadaş hem de romantik ilişkilerde güvensizlikten kaynaklı ilişki kurma zorluğu yaşaması

- Kadının kendini değersiz hissetmesi ve bunun da öz güven düşüklüğüne sebep olması
- Panik atak geçirme, sürekli tetikte olma gibi kaygı bozuklukları
- Cinsellikte zorlanma (aşırı düşün de olunabilir ya da korku da duyulabilir) (Gökkaya V., 2009).

2.7.3. Şiddetin Kadınlar Üzerinde Ölümcül Etkileri

İntihar düşüncelerinin depresif bozukluklarla birlikte artıyor oluşu şiddete maruz kalan kadınların intihara teşebbüs etmesine sebep olmaktadır. Cinsel istismara maruz kalan kadınlara da HIV, AIDS, HPV gibi hastalıkların bulaşması, bu hastalıkların tedavisinin pahalı oluşu ve toplum tabuları yüzünden çevreyle paylaşılmayıp kadınları depresyona ve anksiyeteye sürüklemesi zincirleme bir şekilde kadınları ölüme itmektedir (Subaşı ve Akın, 2003).

2.7.4. Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele

1987 yılında Çankırı’da Hakim Mustafa Durmuş’un şiddet gören bir kadının boşanma talebine “Karının sırtını sopasız karnını sopasız bırakmamak gerek.” sözüyle kadının boşanma talebini reddetti. Bu karara karşı çıkan kadınlar 17 Mayıs 1987’de İstanbul’da “Dayağa Karşı Dayanışmaya” yürüyüşünü gerçekleştirdi. Bu protesto ve insan hakları alanındaki gelişmeler kadın sığınaklarının kurulmasını sağlamıştır (Toktaş ve Diner, 2011). 1990’da Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı’nın, 1993’te Kadın Dayanışma Vakfı’nın kurulmasıyla şiddete maruz kalan kadınların sığınabileceği kadın sığınakları sağlanmıştır ve şiddete maruz kalan kadınlara sosyal çalışma yapılmaya başlanmıştır (Esim ve Cindoglu, 1999).

Kamu kurumlarınca açılan ilk kadın sığınakları 1990 yılında Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu’nun (SHÇEK) Kadın Misafirhanesi / Kadın Konukevi adındaki sığınaklar ve yine 1990’da Bakırköy ve Şişli Belediyeleri’nin aynı yıl açtığı sığınaklardır (Karataş, Şener ve Otaran, 2008). 2023 yılı itibarıyla 30 büyükşehirde belediye tarafından işletilen kadın sığınaklarının sayısı 12 olup (Ankara, Antalya, Aydın, Balıkesir, Bursa, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Kocaeli, Mersin, Tekirdağ) 2

şehirde de (Adana, Mardin) yapımı planlanmaktadır. 25 büyükşehirde de Kadın Danışma Merkezi ve Aile Danışma Merkezi bulunmaktadır (Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği, 2024).

2.7.4.1.6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun

Aile içi şiddet kavramı Türkiye'de ilk kez 1998 yılında kabul edilen ve 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'da tanımlandı. Bu kanunun kapsamı, 2007 yılında genişletilmiş ve değiştirilmiştir. Daha sonra, kanunun uygulanmasındaki ihtiyaçlar göz önüne alınarak yeniden değerlendirilmiş ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun 20 Mart 2012'de yürürlüğe girmiştir (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2012). Kadına yönelik şiddetin bildirilmesi, önlenmesi, mağdurların korunması ve failerin cezalandırılması süreçlerinde iyileşmeleri amaçlayan bir kanun, medeni nikah, aynı evde yaşama ve yakın ilişkiler dışındaki konuları da içerecek şekilde genişletilmiş ve şiddeti önleme ve izleme merkezlerinin kurulmasını sağlamıştır. 6284 Sayılı Kanun'a göre şiddete uğrayan kişi sığınak talebinde bulunabilir, adresinin gizlenmesini ve kimlik değişikliği talep edebilir, geçici koruma altına alınmayı ve şiddet uygulayan kişinin uzaklaştırılmasını talep edebilir, şiddet uygulayan kişinin silahı varsa silahını polise teslim etmesini isteyebilir, geçici velayet, tedbir nafakası ve geçici maddi yardım talep edebilir, şiddete uğrayan kişinin herhangi bir sağlık güvencesi yoksa ve koruma kararı aldırdıysa genel sağlık sigortasından faydalanabilir (T.C. Resmî Gazete, 2012).

2.8. Toplumsal Cinsiyet ve Çalışma Hayatı

Kadınlar; köle, yamak, çırak gibi rollerde olmuşlardır. Kadının günümüzdeki çalışma yaşamına girişi Sanayi Devrimi'yle 18. yüzyılda başlar. Fabrikaların nitelikli iş gücü ihtiyacı duymaması sebebiyle kadınlar burada çalışmaya başlamış, ücretsiz aile işçiliği alanından çıkmıştır. Bu, kadınların sosyal hayata katılımını teşvik etmesine rağmen, kadınlar kötü çalışma koşullarında uzun saatler boyunca çalışmış ve düşük ücret almışlardır (Yılmaz, Bozkurt ve İzci, 2008).

Türkiye’de kadınların iş gücüne katılım oranı 2004 yılında %23,3 iken, 2017 yılında bu oran %33,6’ya çıkmıştır (TÜİK, 2018). Bu, ülkemiz için önemli bir ilerleme ama erkeklerin iş gücüne katılım oranının %72,5 olduğu görüldüğünde daha katetmemiz gereken çok yol var demektir.

Kadınlar, iş gücünün üçte birini oluşturmasına rağmen dünya gelirinin onda birine, dünya mal varlığının yüzde birine sahiptir. Bugün dünyadaki 1,5 milyardan fazla yoksulun yüzde yetmişini kadınlar oluşturmaktadır (Ankara İş ve Meslek Sahibi Kadınlar Derneği, 2010).

Adams, (2005) düşük statülü, ücreti az olan, iş organizasyonu daha basit olan mesleklerin “kadın işi” olarak görüldüğünü söylemiştir. Acker ve Dillabough, (2007) bunu psikosoyal açıdan şöyle değerlendirmiştir: Öğretme işi ev içi, annelikle ilişkilendirildiği için öğretmenlik bu açıdan kadınların fazla olduğu alan olmuştur.

Toplum yargılarının çalışma saatleri açısından daha çok kadınlara uygun gördüğü bir meslek olan öğretmenlik, OECD ülkeleri arasında 2005’te %61 iken 2014’te %68 kadın oranına yükselmiştir (OECD, 2017). Avrupa ülkelerine baktığımızda da 2013 yılında Bulgaristan, İtalya ve Ukrayna öğretmenlerin %90-99 aralığındaki oranını kadınların oluşturduğunu belirtmiştir (World Bank, 2013). Kadınların öğretmenlikte sayı olarak üstün olması maalesef yönetici olmalarıyla doğru orantılı değil. Erkeklerin sayıca azınlık olmasına rağmen eğitim sektöründe yönetici pozisyonlarda olduğu görülmüştür (Tett ve Riddell, 2009). Bu, erkeklerin gücü her zaman elinde bulundurma isteğiyle ve bu isteğin yarattığı hırsıyla açıklanabilir. Çünkü Cushman, erkek öğretmenlerin kadınların yoğun olduğu ortamda çalışmaktan hoşnut olmadıklarını söylemiştir.

Öğretmenlikte kadınların daha fazla olmasının sebebi de kadınların erkeklere göre daha duyarlı, şefkatli ve yaratıcı olduğu toplumsal yargılar yüzündendir (Browne, 2004).

Erkek öğretmen adaylarının kadın öğretmenlerin meslekte çoğunluğu oluşturmasından rahatsız oluşlarını çeşitli şekillerde dile getirdikleri görülmüştür. Örneğin erkek öğrencilerin erkek öğretmeni model almaları gerektiği ancak bu şekilde öğretim hayatlarını düzgünce devam ettirebilecekleri, erkek öğretmeni model

almazlarsa kadınlara benzeyecekleri, erkek öğretmen sayısının azlığının öğrenciler arasında da problem oluşturup erkeklere nasıl davranacaklarını şaşırtacak duruma getirir şeklinde çeşitli argümanları olduğu araştırma sonucunda ortaya çıkmıştır (Erginer ve Saklan, 2020).

2.9.Kadın İş Gücü:

1. Ücretsiz Kadın İş Gücü: Kadınlar ataerkil sistemin getirdikleri dolayısıyla ev işleri, çocuk bakımından sorumlu tutulup hiçbir güvenceleri bulunmamakla birlikte bir ücret de alamamaktadırlar. Ücretsiz kadın iş gücü ücretli kadın iş gücüyle birlikte görülebilir. Toplum yargılarının getirdikleri yüzünden kadınlar gündüz işe gidip akşam da evin düzeniyle ilgilenmektedirler. Dinlenemiyor, uykusuz kalıyor olmaları vücut dengelerini de etkilemektedir.
2. Ücretli Kadın İş Gücü: Kadınların yüksek eğitime ulaşmalarının artmasıyla ücretli, sigortalı işlerde çalışma oranları artmıştır. Bu, evde maruz kaldıkları erkek otoritesinden biraz olsun uzaklaşmalarını sağlamıştır ama bu sefer de iş yerinde erkek otoritesine maruz kalmışlardır (Dalkıranoglu, 2006).

2.10. Çalışma Yaşamında Kadınların Karşılaştıkları Sorunlar

Kadınlar, çalışma hayatıyla birlikte öz güven kazanmış, ekonomik özgürlük elde etmiş, kendilerini geliştirme fırsatı bulmuşlardır. Ancak ataerkil düzenin iş yerlerinde de hakim olması sebebiyle karşılaştığı birçok sorun da vardır:

1. Cinsiyet Ayrımcılığı
2. Eğitim ve Mesleki Eğitimde Eşitsizlik:
 - Eğitim seviyeleri yüksek olan kadınlar, yasal hakları sayesinde doğum, emzirme izinleri, emeklilik elde etme gibi bakımdan iş ve ev hayatını dengeleyebilir ama bu eğitim seviyesi düşük olan kadınlar için daha zordur çünkü daha çok enformel sektörlerde çalışırlar (Umutlu ve Öztürk, 2020).
3. İş Bulma ve Yükseltimede Eşitsizlik
4. Kayıt Dışı Çalıştırılma:
 - Bu kavram ilk kez Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nun düzenlediği Dünya İstihdam Programı'nın Kenya Raporu'nda "enformel sektör" olarak

kullanılmıştır (Kalaycı ve Kalan, 2017). Sonuçları arasında kısa vadeli (iş kazası, doğum) ve uzun vadeli sigortadan (yaşlılık, sakatlık) yararlanamama vardır.

- Enformel sektörlerde daha çok kadınların tercih edilmesinin sebebi kadınların, erkeklere göre daha az ücretle çalışmayı kabul etmeleridir. Kırsaldan kente göç ve eğitim seviyesinin düşüklüğü enformel sektörü ayakta tutmaktadır (Avcı Aksu, 2014).

5. Sosyal Haklardan Yararlanmada Eşitsizlik:

- Sendikal örgütlenmede kadınların sayısı erkeklere göre daha azdır. Bunda örgütlenmenin “erkek işi” olarak görülmesi bir sebep olarak karşımıza çıkar (Gökkaya ve Kocacık, 2005).

6. İş Güvencesizliği

7. Şiddet

Kadınların ucuz iş gücü ve güvencesiz çalışmalarının birçok olumsuz sonucu vardır. Bununla birlikte toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin her sektörde görülmesi nitelikli olarak adlandırılan mesleklerde çalışan kadınların yine birçok yönden etkilendiğini kanıtlamaktadır:

Tablo 6. Kadınların Çalıştığı Alanlardaki Tehlike ve Risk Örnekleri

Çalışma alanı	Biyolojik	Fiziksel	Psikososyal
Sağlık Hizmeti	Enfeksiyon hastalıkları; Kanla veya solunum yolu vb. bulaşan	Duruş bozuklukları	Duygusal emek gerektiren işler, vardiyalı çalışma, hizmet alandan gelen şiddet
Temizlik	Enfeksiyon hastalıkları, egzama	Duruş bozuklukları, kayma ve düşme	Hizmet alandan şiddet (saatleri değiştirme vb.)
Bakım Hizmetleri	Enfeksiyon hastalıkları, özellikle solunum yolu hastalıkları	Duruş bozuklukları	Hizmet alandan şiddet

Restoran ve Yemek Şirketleri	Egzama	Bıçak kesiği, yanıklar, kayma ve düşme, temizlik maddelerine maruz kalma	Stres, şiddet ve cinsel taciz
Tekstil	Organik tozlar	Gürültü, tekrarlayıcı hareketler, iğne yaralanmaları ve duruş bozukluğu	Stres
Eğitim	Enfeksiyon Hastalıkları	Ayakta uzun süre kalma, ses problemleri (örn. Faranjit)	Yönetici, veli, öğrenciden gelen şiddet
Kuaförlük	Duruş bozukluğu, tekrarlayan hareketler, ayakta uzun süre kalma, ıslak eller, kesikler		Müşterilerle baş etme stresi, hızlı tekrarlayan iş
Çamaşırhane	Enfekte çamaşırlar (örn. hastane çarşafı vb.)	Elle taşımacılık, duruş bozuklukları, sıcaklığa maruz kalma	Hızlı çalışılması gereken iş stresi
Tarım	Enfeksiyon Hastalıkları; örn. hayvan kaynaklı ve küfler, sporlar veya organik tozlar	Elle taşımacılık, duruş bozukluğu, uygunsuz iş ekipmanları ve koruyucu elbiseler; sıcak, soğuk, ıslak koşullar	

Kaynak: Özvarış, 2015.

Tabloya bakıldığında, kadınların herhangi bir sektörde çalışsalar dahi, çeşitli yönlerden etkilendiği açıkça görülmektedir. Örneğin, sağlık hizmeti sunan kadınlar, iş güvencesine sahip olmalarına rağmen enfeksiyon riski altında kalabilmekte ve aynı zamanda hastalardan ya da hasta yakınlarından şiddet görebilmektedirler.

Temizlik alanında çalışan kadınlar çoğunlukla iş güvencesiz, günlük çalışmaktadırlar ve bu tabloda aslında onların maruz kaldığı olumsuz etkiler konusunda bazı şeyleri göremiyoruz. Örneğin temizlik yapan kadınlar yüksek katların camlarını silerken kayıp düştükleri ve hayatlarını kaybettikleri oluyor. Ya da sakat kalabiliyorlar ve bu konuda güvence yapmadığı için iş veren maddi tazminatla cezalandırılabilir.

Toplumun yargılarına göre yine kadın mesleği olarak görülen, ilkokul veya lisenin ilerisine gitmeyen kızların direkt yazın işe girdiği kuaförler de baktığımızda riskli yerler. Elektrikle çalışan birçok malzemeyi kullanıyorlar ve saç-cilt temasıyla derilerine müşterilerden bakteriyel enfeksiyon bulaşabilir (Hotun Şahin ve diğ., 2009).

2.11. Çalışma Hayatında Şiddet

Çalışma hayatındaki şiddetin birçok farklı tanımı vardır. Di Martino ve Musri, (2001) çalışma hayatındaki şiddeti şöyle tanımlamıştır: “Çalışanların işle ilgili ortamlarda saldırı, tehdit, istismar ve çeşitli şiddet davranışları ile karşı karşıya kalmaları”. Bunun yanı sıra kullanılan kavramlar yıldırma (mobbing), zorbalık (bullying), taciz (harassment) gibi kavramlardır (Zapf, 1999).

İş yerindeki psikolojik şiddet farklı şekillerde Tablo 7’de tanımlanmıştır:

Tablo 7. İş Yerindeki Psikolojik Şiddetin Kavramsallaştırılması

Kavram	Tanım
Harassment (Taciz)	Acı çektirmek, dayanıklılığı azaltmak, hayal kırıklığı yaratmak veya başkasından tepki almak için bir çalışanın sürekli tekrarlanan girişimleri (Brodsky, 1976).
Scape – Goating (Günah Keçiciliği)	Belli bir süre boyunca bir veya birden fazla çalışanın iş arkadaşları/işverenin tekrarlanan olumsuz davranışlarına maruz kalması (Thylefors, 1987).

Mobbing (Yıldırma)	Bir çalışma grubunda, bir veya birden fazla çalışana hedef alan, bir veya daha çok çalışan tarafından sürekli ve tekrarlanan olumsuz tepki ve davranışlardır (Matthiesen, Raknes, & Rökkum, 1989).
Mobbing / Psychological Terror	Bir veya daha fazla çalışan tarafından, sistematik bir biçimde doğrudan yöneltilen düşmanca ve ahlaki olmayan iletişim (Leymann, 1990).
Workplace Trauma (İş yeri Travması)	Bir işverenin algılanan ya da gerçek; sürekli ve kasıtlı kötü niyeti sonucunda çalışanın benliğinin parçalanması/bozulması (Wilson, 1991).
Bullying (Zorbalık)	Kamu veya özel alanda, çalışana utandıran ve küçük düşüren, sürekli tekrarlanan eleştiri ve kişisel taciz (Adams, 1992).
Abusive Behavior / Emotional Abuse	Düşmanca sözlü veya sözlü olmayan davranışlar cinsel ya da ırksal tacizden farklı olarak bir veya birkaç çalışanın diğerlerini yıkmayı amaçladıkları davranışlar (Keashly, Trott, & MacLean, 1994).
Mobbing (Yıldırma)	İş yerinde yıldırma, bir çalışana usandırma, zorbaca davranma, rahatsız etme, sosyal olarak dışlama veya rahatsız edici görevler vererek daha alt bir pozisyonla karşı karşıya bırakmak (Zapf, 1999).
Bullying (Zorbalık)	İş yerinde düşmanca bir çevre yaratan, bir veya birkaç çalışana yönelik tekrarlanan ve sürekli olumsuz davranışlardır. Eşit güçler arasındaki çatışma olayından farklı olarak zorbalıkta hedef alınan kendini savunma güçlüğü çeker (Salin, 2001).

Kaynak: Einarsen, 2000.

Leymann'a göre iş yerinde görülen saldırgan davranışların mobbing olarak adlandırılabilmesi için, haftada en az bir kez gerçekleşmesi, en az 6 ay boyunca devam etmesi, belirli bir hedefe yönelik olması gerekmektedir (Solmuş, 2005).

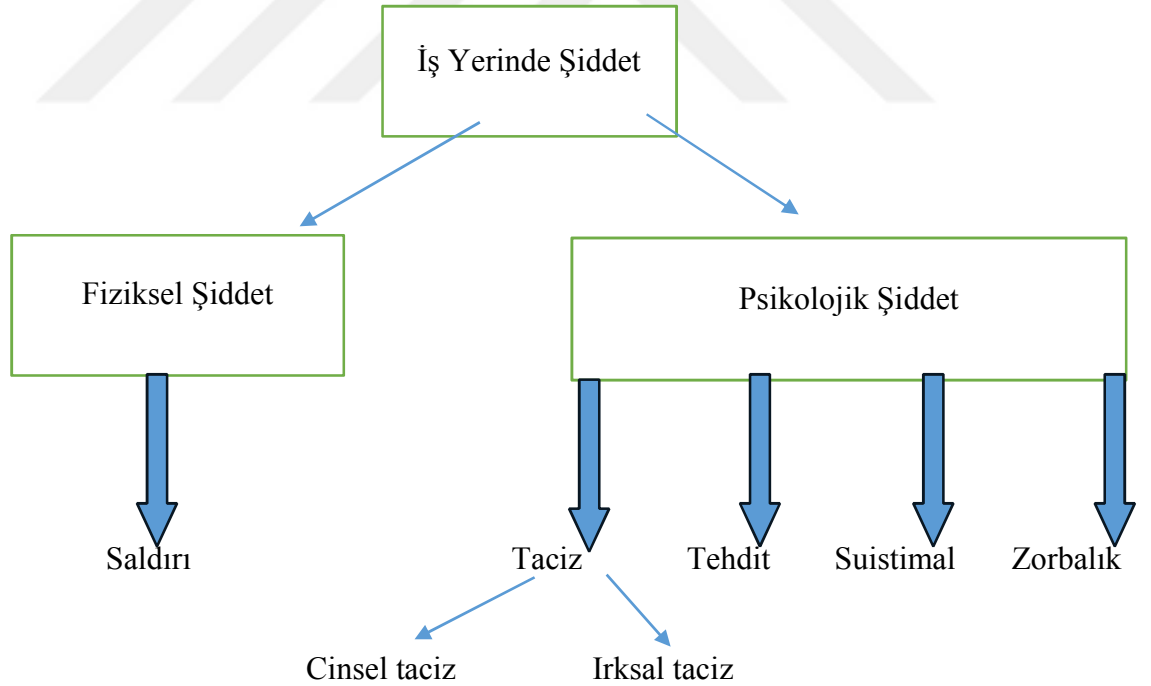
WHO'ya göre mobbing, kişi veya gruplara karşı güç kullanarak onların fiziksel, ruhsal, ahlaki ve sosyal gelişimlerine zarar veren tutum ve davranışlardır (Akgeyik ve diğ., 2009).

Avrupa’da yöneticilerin çalışanlarına mobbing uygulama oranının %57, Amerika’da ise bu oranın %87 olup neredeyse çoğu yöneticinin hiyerarşik bakımdan kendilerinden daha alt seviyedeki kişilere psikolojik şiddet uyguladıkları ortaya çıkmıştır (Ertürk, 2011). İş yerindeki psikolojik şiddet fiziksel olarak zararsız olarak geçse de ILO tarafından tecavüz, soygun, cinayetle aynı listede yer almaktadır (Davenport, 1999).

İş yerindeki psikolojik şiddetin, çalışanların ruh sağlığı üzerinde olumsuz etkileri olduğu bilinmektedir. ILO’ya göre iş yeri şiddeti, çalışanın iş yerinde çalışma süreci içerisinde ya da sonuç olarak maruz kaldığı tehdit, korku, zarar veya yaralanma türü herhangi bir eylem, olay veya davranıştır (Chappell ve Vittorio Di Martino, 2006).

İş yerindeki şiddet türleri çeşitlilik gösterip net bir sınıflandırmaya dâhil olmasa da Yıldız ve diğ. (2011), Şekil 1’de temel bir sınıflandırma yapmıştır:

Şekil 1 İş Yerinde Şiddet Türleri

Kocaoğlu, (2007) iş yerinde en fazla şiddet uygulayan kişileri 6 kategoriye ayırmıştır:

- 1) Eleştirici: Sürekli hata arar ve yapılan işleri beğenmez, şikâyet eder.

- 2) Hayal Kırıklığına Uğramış: Özel hayatında sorun yaşayan ama iş yerindeki insanların mutlu olduğunu görünce bunu kendine yediremez ve bu insanları kendine düşman olarak görür.
- 3) Hiddetli: Her şeyin kendisinin istediği gibi olmasını ister, ortada bir sebep yokken bağırıp çağırır.
- 4) İki Yüzlü: İnsanların başarısını kıskandığı için onların motivasyonunu düşürmeye uğraşır.
- 5) Megaloman: Kendilerini olduğundan daha iyi gösterir ama içten içe diğerlerini kıskanır çünkü bunun asıl sebebi kendilerine güvenmemeleridir.
- 6) Narsist: Kendini diğerlerinden üstün görür ama bu üstünlük gerçeklikten çok uzaktır.

2.12. İş Yerindeki Psikolojik Şiddetin Mağdurları

Şahin ve T.Ü.R.K., (2010) çalışma hayatında sektör farkı olmaksızın, en çok şiddete uğrayanların kadın olduğunu saptamıştır. Kadınların iş yerlerinde maruz kaldığı psikolojik şiddetin eğitim durumuyla ilişkisi olmadığı, her eğitim düzeyinden kadının iş yerinde psikolojik şiddete maruz kalabildiği görülmüştür (Koçak ve Hayran, 2011). Kadınlar arasındaki iş yerinde psikolojik şiddete uğrama farklılıklarına baktığımızda, hamile kadınlar iş yerinde daha fazla psikolojik şiddete maruz kalmaktadır (Şalvarcı Türel ve Dolmacı, 2013). Ayrıca orta yaşlı kadınların da iş yerinde daha fazla psikolojik şiddete maruz kaldığı gözlenmiştir (Çobanoğlu, 2005).

Kadınlar, farkında olmadan da iş yerinde ayrımcılığa uğrayabilirler. Örneğin aynı kıdemdeki bir erkekten daha az maaş alabilirler ya da olası bir terfide bir erkeğin gerisinde kalabilirler (Seçer, 2009).

2.13. İş Yerindeki Psikolojik Şiddetin Sonuçları

Kadınların, iş yerindeki şiddetten erkeklere göre daha fazla etkilendiği görülmüştür (Lewis ve Orford, 2005). Saç dökülmesi, kronik baş ağrısı gibi fiziksel etkilerin yanısıra; çaresizlik ve algısal bozukluklar da iş yerinde psikolojik şiddete maruz kalan kadınlarda gözlemlenmiştir (Lewis, Coursol ve Wahl, 2002). Ataerkil düzenin yarattığı toplumsal bir sonuç olarak kadınların dışarıda ücretli, evde de ücretsiz mesai yapıyor oluşunun (ev işleri, çocuk bakımı) üzerine bir de iş yerinde psikolojik

şiddete maruz kalıyor olmaları iş yerinde psikolojik şiddete maruz kalan bir erkekten daha fazla yıpratmaktadır (Özkin ve Reyhanoğlu, 2014).

2.14. Öğretmenlere Yönelik Psikolojik Şiddet

Linsley, (2006) öğretmenlerin psikolojik ve fiziksel şiddete maruz kalma ihtimalinin yüksek olduğunu söylemiştir.

Öğretmenlerin cinsiyeti, sağlığı, çalışma koşulları ve mental sağlık eşikleri ile şiddete maruz kalmalarında ve kurban olmaları arasında ilişki vardır (Finne, Knardahl ve Lau, 2011).

Toplumsal tabulara göre öğretmenler daha çok kadınlardan oluşmakla birlikte yöneticilerinin psikolojik baskısı yüzünden motivasyonlarının düştüğü ve bu sebeple kadın öğretmenlerin yöneticilik pozisyonlarını istememekte oldukları görülmektedir (Altınışık, 1995). Öğretmenler yönetimin yanında velilerin psikolojik ve ekonomik şiddetine, öğrencilerin zorbalığına da maruz kalmaktadırlar (Bulut ve Gürkan, 2022). Araştırmalara göre öğretmenlerin kendilerini güvensiz hissettiği okullarda şiddet kurbanı olma ihtimalinin yüksek olduğu görülmüştür (Vettenburg, 2022).

Her ne kadar öğretmenlere uygulanan psikolojik şiddetin daha çok yöneticilerden ve velilerden geldiği düşünülse de Güney Kore’de 996 öğretmenle yapılan bir araştırmanın sonucunda, %20’sinin öğrencilerin saldırgan davranışlarına maruz kaldığı bulunmuştur (Moon ve McCluskey). Tayvan’da yapılan bir araştırmada öğretmenliğin saygın bir meslek olmasına rağmen araştırmaya katılan öğretmenlerin %65’inin öğrencilerin sözlü şiddetine maruz kaldığı ortaya çıkmıştır. Brezilya’da yapılan araştırmanın sonucu da %70 oranında öğrencilerin öğretmenlere sözlü şiddette bulunduğu çıkmıştır. Devlet okulundaki öğretmenlerin özel okuldakilere göre sözlü şiddete maruz kalma konusunda daha riskli oldukları görülmüştür. Sözel şiddetin ortaokulda, fiziksel şiddetin de ilkokulda daha yaygın olduğu görülmüştür (Bulut ve Gürkan, 2022).

Türkiye’deki bulgulara bakarsak Şanlıurfa’da ilköğretim öğretmenleri arasında yapılan bir araştırmada kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha fazla iş yerinde psikolojik şiddete maruz kaldığı bulunmuştur (Kilic, 2009).

Erkek müdürlerin kadın meslektaşlarına göre daha fazla agresif davranışlar sergilediği gözlemlenmektedir (Hubert ve Van Veldhoven). Amerika ve Kanada'daki müdürlerin öğretmenlere uyguladığı psikolojik şiddet davranışlarının genellikle onları önemsememe, geçerli bir sebep olmadan soruşturma açma, ilerlemesini durdurma, yasal olmayan şeyler isteme gibi türler olduğu bulunmuştur (Blase ve Blase, 2003).

Ozdemir, (2012) Türkiye'de öğretmenlerin en fazla maruz kaldığı şiddet türünün psikolojik ve sözlü şiddet olduğunu söylemiştir. Leymann sosyal örgütlerde (okul dâhil) en sık uygulanan şiddet türlerini 5'e ayırmıştır (Uzunçarşılı ve Yoloğlu, 2007):

- 1- Bireyin Kendini İfade Etmeye Engellemeye Dönük şiddet: Söz kesilmesi, kendini savunma hakkı verilmemesi, ima etmek, azarlama, tehdit.
- 2- Sosyal İlişkilere Yönelik şiddet: Gruptaki kişinin görmezden gelinmesi, çalışılan yerinin değiştirilmesi ve uzağa gönderilmesi.
- 3- Sosyal İtibara Yönelik şiddet: Lakap takma, hareketlerinin taklit edilmesi, siyasi ve dini görüşleriyle alay edilmesi, dedikodu yaymak, psikolojik hastalığı olduğu şüphesini oluşturmak.
- 4- Yaşam ve Mesleki Konuma Yönelik şiddet: Kişiye yeterliliğini aşan, görevi dışında sorumluluklar verilmesi ya da hiç görev verilmemesi.
- 5- Doğrudan Sağlığa Yönelik şiddet: Gz korkutmak için hafifçe şiddet uygulamak, fiziksel olarak ağır işlerin verilmesi.

Öğretmenlerin kaldıkları bu psikolojik şiddetin sonucunda da çalışma motivasyonlarının düştüğü görülmektedir (zdoğru, 2021).

YÖNTEM

3.1. Model

Bu araştırma 2023 – 2024 yıllarında Eylül - Mayıs ayları arasında derleme olarak geliştirilmiş, PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses) rehberine uygun şekilde yürütülmüştür.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evrenini psikolojik şiddetin toplumsal cinsiyetle ilişkisi bağlamında psikolojik şiddete maruz kalan kadın öğretmenlerin deneyimlerinin analiz edildiği son 10 yıl içinde yayınlanan ulusal ve uluslararası yayınlar oluşturmaktadır. Çalışmalar, ULAKBİM'e bağlı veri tabanlarındaki (DergiPark ve TR Dizin), YÖK Tez Merkezi veri tabanı ve Google Akademik / Google Scholar ve ScienceDirect, ProQuest veri tabanlarında Türkçe ve İngilizce anahtar kelimeler aratılarak (psikolojik şiddet, kadın, öğretmen, etki; psychological violence, female, teacher, effect) taranmıştır.

Çalışmanın evrenini 383 araştırma oluşturmaktadır. Bu çalışmalar arasında dâhil edilme ölçütlerini kapsamayanlar (olgu sunumları, Türkçe veya İngilizce olmayan araştırmalar, açık erişimi olmayanlar, 2013 yılından önce yayınlanmış çalışmalar) derlemeye dahil edilmemiştir. Dâhil edilme kriterlerini karşılamayan çalışmalar (n=377) çıkarılarak derlemenin örnekleme 6 çalışmadan oluşmuştur.

3.3. Uygulama Prosedürü

PRISMA rehberine göre tezin uygulama prosedürü dört aşamadan oluşmaktadır:

- 1- Genel Literatür Taraması: Anahtar kelimelerin belirlenmesi ve kullanılması, veri tabanlarının ve çalışmaları dâhil etme kriterlerinin belirlenmesi,
- 2- Başlığa göre,
- 3- Özete göre,
- 4- Tam metne göre inceleme.

Anahtar kelimeler; “Psikolojik Şiddet (Psychological Violence)”, “Kadın (Female)”, “Öğretmen (Teacher)”, “Etki (Effect)” olarak belirlendi. 2013-2023 yılları arasındaki İngilizce ve Türkçe çalışmalar tarandı. Derlemeye dâhil edilen makalelerin

kaynakçaları da incelenmek üzere literatür taraması yapıldı. Derlemeye dahil edilenler öğretmenlerin uğradığı psikolojik şiddet ve etkilerini baz alan, son 10 yılda yayınlanan İngilizce ve Türkçe kaynaklar, tam metin, açık erişimi olanlar, araştırma makaleleri olmuştur. Dâhil edilmeyenler ise olgu sunumlarıdır. Çalışmaların derlemeye dâhil edilme ve edilmeme ölçütleri Tablo 8’de gösterilmektedir.

Tablo 8. Çalışmaların Derlemeye Dâhil Edilme ve Edilmeme Ölçütleri

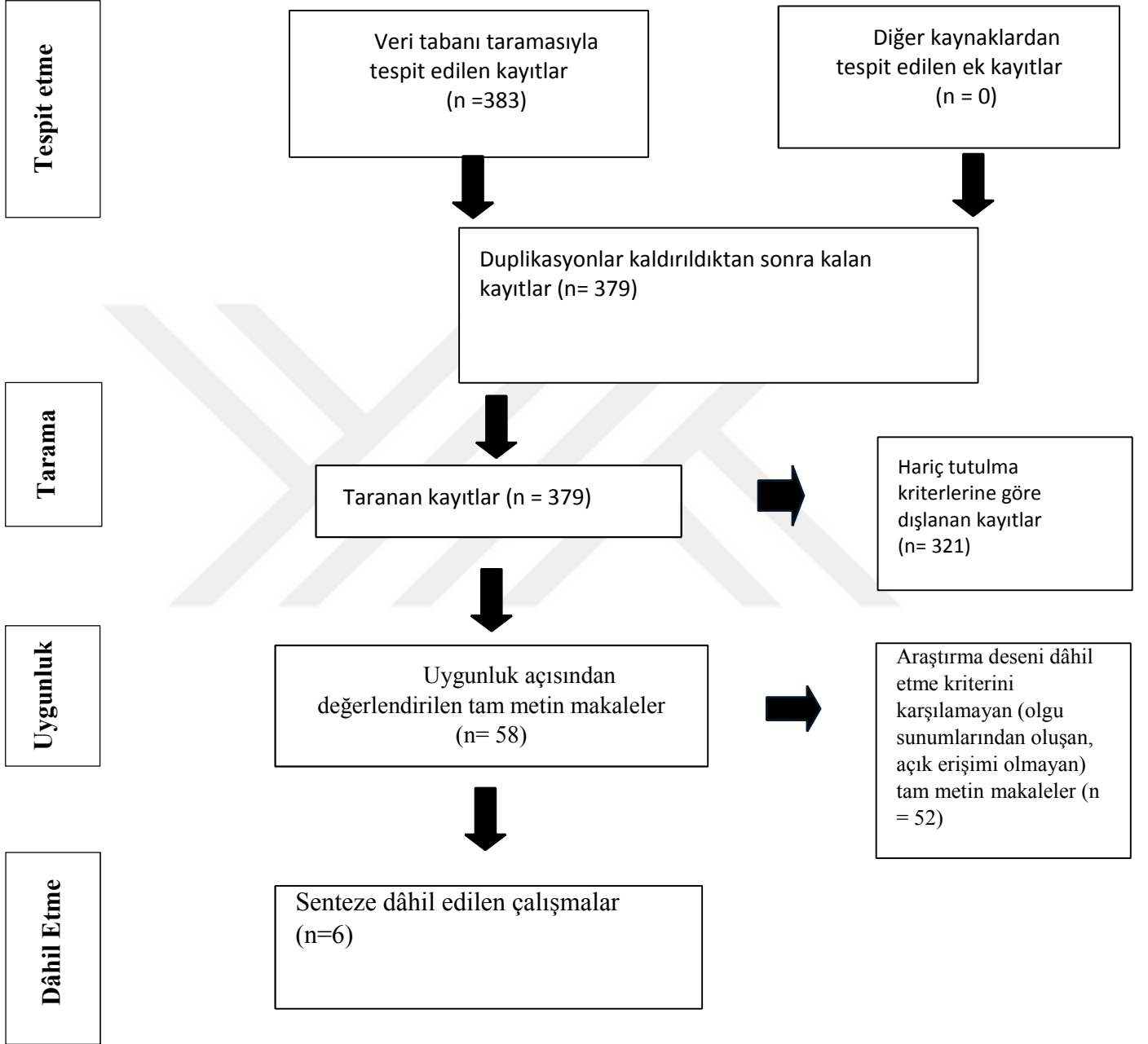
Dâhil Edilme Ölçütleri	Dâhil Edilmeme Ölçütleri
2013-2023 yılları arasında yayınlanmış olması İngilizce veya Türkçe yayın olması Öğretmenlerin uğradığı psikolojik şiddet ve etkilerini toplumsal cinsiyet bağlamıyla ele almış olması Tam metin ve açık erişimi olması Tanımlayıcı çalışma olması	Olgu sunumları Açık erişimi olmayan kaynaklar

Kaynak: Gökçek, 2021.

PRISMA rehberinin doğrultusunda öncelikle veri tabanı taraması ve diğer kaynaklardan tespit edilen çalışmalar belirlenmiştir (Moher, Liberati, Tetzlaff, Altman, ve The PRISMA Group, 2010). Aynı olan çalışmalar kaldırılmıştır. Kalan çalışmalar başlık ve özetlerine göre değerlendirilmiştir ve aralarından teze dâhil olmayanlar belirlenmiştir.

Dâhil olacak olan kalan çalışmalar tam metin olarak değerlendirilmiştir ve bir kısmı nedenleriyle teze dâhil edilmemiştir. Senteze dâhil etme prosedürü Şekil 2’de gösterilmektedir.

Şekil 2 PRISMA Akış Şeması

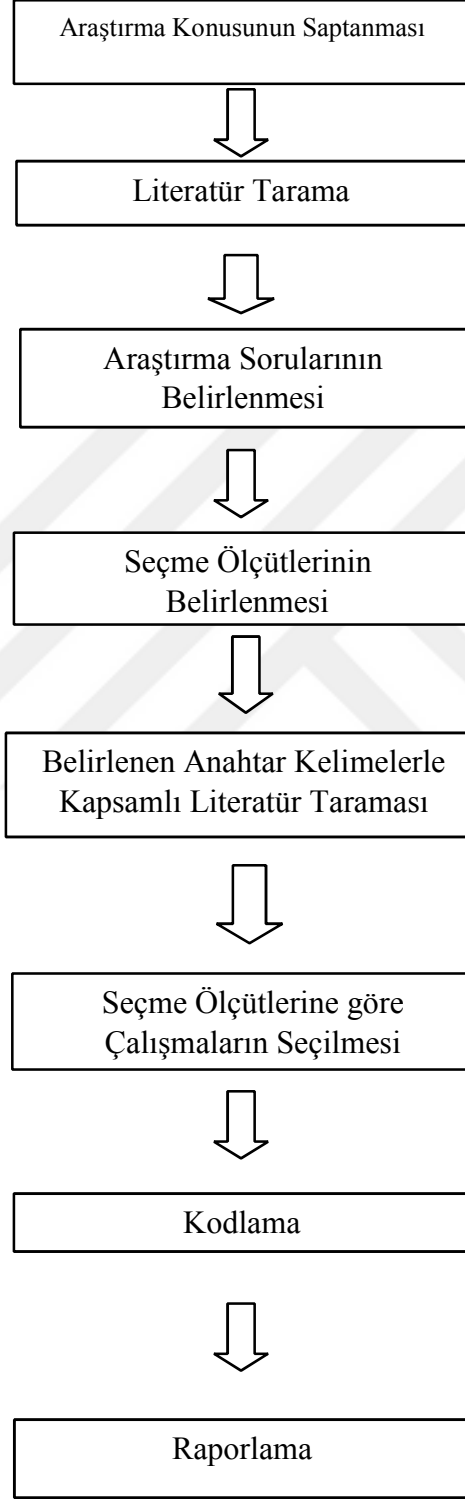
3.4. Verilerin Analizi

Derlemeye nicel ve nitel değerlendirme yapılmış çalışmalar dâhil edilmiş ve bu çalışmalardan (n=6) elde edilen bulgular: “araştırmaların genel özellikleri”, “kadın öğretmenlerin demografik özellikleri”, “kadın öğretmenlerde psikolojik şiddetin etkileri”, “kadın öğretmenlerde psikolojik şiddet oranının ve etkilerinin belirlenmesinde kullanılan ölçüm araçları” olmak üzere 4 başlık altında analiz edilmiştir.

3.5. Raporlama

Raporlama süreci PRISMA protokolüne göre uygulanmıştır. PRISMA protokolüne göre bu derleme araştırmasının uygulama aşamaları şekil 3’te yer almaktadır:

Şekil 3 Sistematiik Derleme Araştırmasının Uygulama Aşamaları

BULGULAR

4.1.Araştırmaların Genel Özellikleri:

Araştırmaların yarısı 2014 yılına aittir (3). 2020, 2021, 2022 yıllarından 1'er araştırma bulunup 2013, 2015, 2016, 2017, 2018 ve 2019 yıllarından araştırma bulunmamaktadır.

Derlemedeki 4 çalışmada nicel yöntem kullanmış olup 2 araştırmada nitel yöntem kullanılmıştır.

Araştırmaların çoğu Türkiye'de yapılmıştır (4). 1 tanesi hem Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti hem de Türkiye'deki öğretmenlere yönelik yapılmış olup 1 tanesi Kosova'da yapılmıştır.

Araştırmaların yayımlandıkları yılların sayısı ve yüzdeleri Tablo 9'da verilmiştir:

Tablo 9. Araştırmaların Genel Özellikleri

Araştırmaların yayımlandıkları yıl	Sayı (n)	Yüzde (%)
2014	3	50
2020	1	16,6
2021	1	16,6
2022	1	16,6
Araştırmanın Yöntemi	Sayı (n)	Yüzde (%)
Nicel	4	66,6
Nitel	2	33,4
Araştırmanın Yapıldığı Ülke	Sayı (n)	Yüzde (%)

Türkiye	4	66,6
Kosova	1	16,7
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Türkiye	1	16,7

4.2. Kadın Öğretmenlere Yönelik Yapılan Psikolojik Şiddet Araştırmalarında Demografik Özellikler

Kadın öğretmenlere yönelik yapılan psikolojik şiddet araştırmalarındaki demografik özellikler Tablo 10'dadır:

Tablo 10 Kadın Öğretmenlere Yönelik Yapılan Psikolojik Şiddet Araştırmalarının Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Mesleki Kıdem	Sayı (n)	Yüzde (%)
Öğretmen	1597	87,1
Yönetici	233	1,25
Akademisyen	2	0,1
Bulunulan İl	Sayı (n)	Yüzde (%)
Ankara	785	42,8
Düzce, Sakarya ve Kocaeli	698	38,1
Bursa	7	0,38
Prizren (Kosova)	79	4,3
Belirtilmemiş	263	14,3
Çalıştıkları Okul Türü	Sayı (n)	Yüzde (%)
Devlet	1	16,7
Belirtilmemiş	5	83,3

Araştırmaların büyük bir kısmını beklenen oranda öğretmenler oluşturmaktadır (1597). Onları 233 kişiyle eğitim kurumundaki yöneticiler takip etmektedir. Yöneticilerin verdiği cevaplar göz önünde bulundurulduğunda uyguladıkları psikolojik şiddeti bir sebebe dayandırma yönünde katılım sağladıkları görülmüştür. Bir çalışmada da ilköğretim ve ortaöğretimde görev alan kadın öğretmenlerin maruz kaldığı psikolojik şiddet ve bunun sonucunda oluşan etkiler ve yükseköğretimdeki eğitimcilerin (2) maruz kaldığı psikolojik şiddetin etkileri incelenmiştir.

Kadın öğretmenlerin buldukları illere bakıldığında çoğunluğun Ankara'da olduğu görülmektedir (785). Ankara'yı 3 ilde yapılan araştırmanın toplam kadın öğretmen sayısının 698 olduğu Düzce, Kocaeli ve Sakarya takip etmektedir.

Çalışmaların bir kısmında çalışmanın yapıldığı şehir belirtilmemiştir (263). Çalışmaların yapıldığı okul türlerine baktığımızda 1 çalışmanın devlet okulunda yapıldığı bilinmekle beraber diğer çalışmalar kadın öğretmenlerin çalıştığı okul türünü belirtmemişlerdir.

4.3. Kadın Öğretmenlere Yönelik Yapılan Psikolojik Şiddet Araştırmalarının Detaylarını Gösteren Kod Cetveli

Çalışmalar çoğunlukla kadın öğretmenlerin maruz kaldığı psikolojik şiddete yönelik verdikleri tepkileri araştırmakla birlikte uygulanan psikolojik şiddet türleri, uğradıkları psikolojik şiddetin performanslarına ve tükenmişliklerine olan etkisini araştırmaya yönelik olup 1 çalışmanın amacının literatürde öğretmenlere yönelik psikolojik şiddetin farkındalığının artması için, 1 çalışmanın da psikolojik şiddete maruz kalan anne öğretmenlerin çocuklarıyla ilişkisini araştırmaya yöneliktir.

Çalışmalarda kullanılan ölçeklere baktığımızda Duygusal Taciz Ölçeği (Ocak, 2008), Mobbing Ölçeği (Yaman, 2009). Öğretmen Performans Değerlendirme Ölçeği (Özözen Danacı, 2009), Çocuk Ebeveyn İlişkisi Ölçeği (Uzun ve Baran, 2015) gibi birçok farklı ölçek kullanılmıştır. Bununla birlikte Yöneticinin şiddet eğiliminin nedenlerine ilişkin, yöneticilerin psikolojik şiddet davranışları ve mağdurların tepkilerini ölçmeye yönelik anket; mobbing'e uğrama nedenleri, mobbing uygulamaları, mobbing'le baş etme yöntemleri ve mobbing uygulamalarının olumsuz etkilerini içeren

yarı yapılandırılmış görüşme; Psikolojik tacizde bulunan yöneticinin fiziksel davranışlarını ve psikolojik durumunu tarif etmeye, psikolojik tacizde bulunan yöneticinin kuruma verdiği zararlara, maruz kalınan psikolojik tacizin kadın öğretmenlerin sağlığına, aile ve sosyal hayatına etkilerine yönelik oluşturulan açık uçlu soru formu ve mobbing'in kurum kültürü üzerindeki olumsuz etkilerine ilişkin, mobbing'in çalışan üzerindeki etkilerine ilişkin, mobbing'e maruz kalmaya neden olan faktörlere ilişkin ve mobbing'e karşı mücadele düzeyine ilişkin maddelerin yer aldığı anket çalışmalarda kullanılan ölçüm araçları arasındadır.

Araştırmaların Detaylarını Gösteren Kod Cetveli Tablo 11'dedir:

Tablo 11. Araştırmaların Detaylarını Gösteren Kod Cetveli

Yazar ve Yıl	Amaç	Yöntem	Örneklem Hacmi ve Özellikleri	Okul Türü	Ölçüm Araçları
Altınok, 2014	Eğitim kurumlarında yöneticilerin psikolojik şiddet uygulama sebepleri ve uyguladıkları şiddet içeren davranış türleri, öğretmenlerin maruz kaldığı psikolojik şiddet biçimlerini ve buna yönelik tepkilerini ortaya koymak	Nicel	777 295 kadın 482 erkek	Belirtilmemiş	Yöneticilerin şiddet eğilimlerini ve mağdurların tepkilerini ölçen üç bölümlük bir anket
Altunay, Oral, & Yalçınkaya, 2014	Eğitim kurumlarında uygulanan psikolojik şiddet biçimlerini ve bunlarla baş etme biçimlerini göstermek	Nitel	5 3 kadın 2 erkek	Belirtilmemiş	1. "Mobbinge uğramanızın nedenleri nelerdir?", 2. "Mobbing sürecinde neler yaşadınız?", 3. "Mobbinge baş etmek için neler yaptınız?", 4. "Mobbing uygulamalarının

					olumsuz etkileri nelerdir?” sorularından oluşan yarı yapılandırılmış görüşme
Çelik Şahin, 2014	Öğretmenlerin yöneticileri tarafından maruz kaldığı psikolojik şiddet türlerine bağlı olarak şiddet uygulayan okul yöneticilerinin öne çıkan belirli özelliklerini göstermek	Nitel	15 9 kadın 6 erkek	Belirtilmemiş	1. “Psikolojik tacizde bulunan yöneticinizin fiziksel davranışlarını ve psikolojik durumunu tarif edebilir misiniz?” 2. “Psikolojik tacizde bulunan yöneticinin kuruma ne gibi zararları olmaktadır?” 3. “Psikolojik taciz uygulayan yöneticiniz sizin sağlığınıza, aile ve sosyal yaşantınıza nasıl etkiledi?” 4. “Psikolojik taciz uygulayan yöneticinizin sözlü ya da yazılı olarak uygulamaları nelerdir?” Sorularından oluşan açık uçlu soru formu
Çetin, Özözen Danacı, & Kuzu, 2020	Öğretmenlerin maruz kaldığı psikolojik şiddetin performanslarına etkisine yönelik algılarını incelemek	Nicel	698 647 kadın 51 erkek	Devlet	Mobbing Ölçeği (Yaman, 2009). Öğretmen Performans Değerlendirme Ölçeği (Özözen Danacı, 2009).
Yılmaz, 2021	Kadın öğretmenlerin mobbing'e yönelik algılarını ve iş performansları üzerine	Nicel	258	Belirtilmemiş	6 bölümden ve 23 maddeden oluşan ve

	etkisini araştırmak		Kadın		ölçek hazırlanmıştır. Demografik bilgi toplamaya yönelik, mobbing algısına ilişkin, mobbing'in kurum kùltürü üzerindeki olumsuz etkilerine ilişkin, mobbing'in çalışan üzerindeki etkilerine ilişkin. Mobbing'e maruz kalmaya neden olan faktörlere ilişkin ve mobbing'e karşı mücadele düzeyine ilişkin maddeler yer almaktadır. Maddelere verilen yanıtlarda "3: evet", "2: kısmen katılıyorum" ve "1: hayır" şeklinde üçlü Likert tipi ölçek tercih edilmiştir.
Aydoğan, Kala, & Mujevic, 2022	Psikolojik şiddete maruz kalan anne öğretmenlerin çocuklarıyla ilişkilerini incelemek	Nicel	79 Kadın	Belirtilmemiş	Mobbing Ölçeği (Yaman, 2009). Çocuk Ebeveyn İlişkisi Ölçeği (Uzun ve Baran, 2015).

4.4. Kadın Öğretmenlere Yönelik Yapılan Psikolojik şiddet Araştırmalarının Bulguları

4.4.1. Kadın Öğretmenlerin Psikolojik şiddete Maruz Kalma Oranlarının Belirlenmesi

Kadın Öğretmenlere Yönelik Yapılan Psikolojik şiddet Araştırmalarında Öğretmenlerin psikolojik şiddete maruz kalma oranları Tablo 12'dedir:

Tablo 12. Kadın Öğretmenlerin Psikolojik Şiddete Maruz Kalma Oranlarının Dağılımı

Araştırmalar	Psikolojik şiddete maruz kalma şekli	Psikolojik şiddete maruz kalma oranı	
		n	%
Altınok, 2014 (Veriler hem erkek hem kadın öğretmenlere ait olup yalnızca kadın öğretmenlere ait veri bulunmamaktadır).	Çeşitli nedenlerle diğer çalışanlar arasında aşağılamak	404	74,2
	Basit ve az görev verme	356	65,4
	Kurum imkanlarından mahrum bırakmak	525	96,5
Altunay, Oral ve Yalçinkaya, 2014	Söylenti çıkarma	3	100
	Dışlama	3	100
	Fiziksel şiddet uygulama	2	66,6
Çelik Şahin, 2014	Hata ve açık arayışında olma	9	100
	Takdir etmeme	9	100
	Rahatsızlık verme	9	100
	Çalışkan ve üretkenliğe engel olma	9	100
	Gergin, mutsuz ve öfkeli olma	9	100

	Takdir etmeme, hata ve açık arayışında olma	9	100
Çetin, Danacı ve Kuzu, 2020	Aşağılama	Mobbing Ölçeği (Yaman, 2009). $\bar{x} = 2.931$ $p < 0.01$	
	Ayrımcılık	Mobbing Ölçeği (Yaman, 2009). $\bar{x} = 3.136$ $p < 0.01$	
Yılmaz, 2021	Zorbalık	Likert Ölçeği $p < .05$	
Aydoğan, Kala ve Mujevic, 2022	Özel Yaşama Müdahale	Mobbing Ölçeği (Yaman, 2009). $0.86 \leq \alpha \leq 0.96$	
	İş ve kariyer ile ilgili engellemeler	Mobbing Ölçeği (Yaman, 2009). $0.8 \leq \alpha \leq 0.93$	

4.4.2. Kadın Öğretmenler Üzerinde İş Yerindeki Psikolojik Şiddetin Etkisi

Kadın Öğretmenlere Yönelik Yapılan Psikolojik Şiddet Araştırmalarında Psikolojik Şiddetin Öğretmenler Üzerindeki Etkileri Tablo 13'tedir:

Tablo 13. Kadın Öğretmenlere Yönelik Yapılan Psikolojik Şiddet Araştırmalarında Psikolojik Şiddetin Kadın Öğretmenler Üzerindeki Etkilerine Göre Dağılımı

Yazar (yıl)	Etki	n	%
Altınok, 2014	İş çevresiyle ilişkiyi en aza indirme	219	97,7
	Karamsarlık, düşünce karışıklığı	213	95,09
	Tepkilerini başkasına yönlendirme	192	85,7
	Duygularını bastırma	159	71
Altunay, Oral ve Yalçınkaya, 2014	Depresyon	3	100
	Maddi Kayıp	1	33,3
	İstifa	1	33,3
Çelik Şahin, 2014	Endişe, sürekli baskı altında hissetme, mutsuzluk ve huzursuzluk, gerginlik, çalışma ortamının rahatsızlığını sürekli dile getirme ihtiyacı	9	100

	Aile içinde gergin olma hissi	9	100
Çetin, Danacı ve Kuzu, 2020	İş performansı	Öğretmen Performans Değerlendirme Ölçeği (Özözen Danacı, 2009). N=698 r = -0.490 p=.000	
Yılmaz, 2021	İş hayatının olumsuz etkilenmesi	104	40,3
	Endişelendirme	141	54,5
	Sosyal hayata etki	138	53,5
Aydoğan, Kala ve Mujevic, 2022	Çocuklarıyla çatışma	Çocuk Ebeveyn İlişkisi Ölçeği (Uzun ve Baran, 2015). (T= 2,987, t \geq 1.96) ve p < 0.10	

İş yerinde psikolojik şiddetin kadın öğretmenler üzerindeki etkilerine baktığımızda Altınok'un çalışmasında kadın öğretmenler psikolojik şiddetin karamsarlık ve düşünce karışıklığına (%95,09), iç çevreleriyle ilişkiyi en aza indirmelerine (%97,7) ve duygularını bastırmalarına (%71) sebep olduğunu belirtmişlerdir. Altunay, Oral ve Yalçınkaya'nın çalışmasında kadın öğretmenlerin tamamı iş yerinde psikolojik şiddetin depresyona sebep olduğunu, %33,3'ü de maddi kayba ve istifaya yol açtığını belirtmiştir. Çelik Şahin'in çalışması kadın öğretmenlerin tamamının maruz kaldığı psikolojik şiddet sonucu aile içerisinde sürekli gergin olma hissiyatı içerisinde olduğunu; endişeli ve sürekli baskı altında hissettirdiğini, mutsuzluk

ve huzursuzluk oluşturduğunu, gerginlik ve çalışma ortamının rahatsızlığını sürekli dile getirme ihtiyacına sebep olduğunu söylemektedir.

Çetin, Danacı ve Kuzu'nun çalışmasında öğretmenlerin mobbing'e maruz kalmasının iş performansına olumsuz bir etkisi olduğunu anlamlı bir sonuçla bulmuş ($p=.000$), Yılmaz ise çalışmasında kadın öğretmenlerin maruz kaldığı mobbing sonucu iş hayatının olumsuz etkilendiğini (%40,3), endişeli bir ruh hali içerisine girdiklerini (%54,5) ve sosyal hayatlarının olumsuz etkilendiğini (%53,5) gözlemlemiştir. Aydoğan, Kala ve Mujevic'in çalışması iş yerinde psikolojik şiddete maruz kalan anne öğretmenlerin çocuklarıyla çatışma yaşadığını göstermektedir.

TARTIŞMA

5.1. Araştırmaların Genel Özelliklerinin İncelenmesi

Tarama sonucunda ilk aşamada üç yüz seksen üç (n= 383) çalışmaya ulaşılmıştır. Bu çalışmalardan tam metne ulaşılan, yazım dili Türkçe ve İngilizce olan, konu, başlık ve özet kısımları çalışmayla uyumlu olan üç yüz yetmiş dokuz (n=377) çalışmanın özet kısımları incelenmiş ve çalışmanın dahil etme ve dışlama kriterlerine uygun olan yazım dili İngilizce ve Türkçe olan altı (n=6) makale çalışmaya dahil edilmiştir. Derlemeye dahil edilen çalışmaların örneklem özellikleri ise bin sekiz yüz yirmi beş (n=1825) kadın katılımcıdan oluştuğu şeklindedir. Bu kısımda çalışmaya dahil edilen makalelerin bulguları literatür incelenerek tartışılmıştır.

Çalışmaların amaçlarına bakıldığında, eğitim kurumlarında görülen psikolojik şiddet biçimlerini ve bunların psikolojik ve performans yönelik etkilerini göstermeyi hedefleyen araştırmalar çoğunluktadır (örn. Altınok, 2014; Çetin, Danacı ve Kuzu, 2020; Yılmaz, 2021). Psikolojik şiddete maruz kalan anne öğretmenlerin çocuklarıyla ilişkisini incelemek (Aydoğan, Kala ve Mujevic, 2022), kadın öğretmenlerin yöneticileri tarafından maruz kaldığı psikolojik şiddet türlerine bağlı olarak şiddet uygulayan okul yöneticilerinin öne çıkan belirli özelliklerini göstermek (Çelik Şahin, 2014), kadın öğretmenlerin maruz kaldığı psikolojik şiddetle baş etme biçimlerini göstermek (Altunay, Oral ve Yalçınkaya, 2014) araştırmalardaki diğer amaçlar arasında yer almaktadır.

Kadın öğretmenlere yönelik psikolojik şiddetin incelendiği araştırmaların kapsamı oldukça sınırlıdır. Bu alandaki bilgi ve verilerin sınırlılığı, bu önemli konunun tam anlamıyla anlaşılmasını engellemektedir. Mevcut araştırmalar, bu konunun önemine dikkat çekmekle birlikte, kapsamlı ve derinlemesine çalışmalar yapılmadığı sürece gerçek boyutlarını ortaya koymakta yetersiz kalmaktadır. Kadın öğretmenlerin yaşadığı psikolojik şiddetin boyutları ve etkileri üzerine yapılan kapsamlı ve derinlemesine araştırmaların artması bu sorunun çözümünde atılacak adımlarda bilgi eksikliğini gidermesi düşünülmektedir.

5.2. Kadın Öğretmenlerin Psikolojik Şiddete Maruz Kalma Oranlarının Belirlenmesi

Hem literatüre hem de bu araştırmanın sonuçlarına göre, kadın öğretmen ve yöneticilerin erkek meslektaşlarına kıyasla daha fazla psikolojik şiddete maruz kaldığı görülmektedir (Çetin, Danacı ve Kuzu, 2020). Bu bulgu, birçok araştırmanın kadınların iş yerinde daha fazla psikolojik şiddete (mobbing) maruz kaldığını gösteren sonuçlarıyla uyumludur. Örneğin, Simpson ve Cohen, (2004) kadınların iş yerinde daha fazla zorbalık ve tacize maruz kaldıklarını ve bunun iş tatminlerini olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Aynı şekilde Salin (2003), kadınların erkeklere göre daha fazla mobbing yaşadıklarını ve bunun iş performansları üzerindeki etkilerini vurgulamıştır.

Bu durumun tersi de gözlemlenmiştir; bazı çalışmalarda erkek öğretmen ve yöneticilerin kadın meslektaşlarına göre daha fazla psikolojik şiddete maruz kaldığına dair bulgular yer almaktadır ancak bu tür araştırmaların sayısı daha azdır.

Kök ve Ercengiz (2017), çalışmasında erkek öğretmenlerin boyun eğici davranış özelliklerini kadın öğretmenlere göre daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgu, erkek öğretmenlerin iş yerinde daha pasif veya çekingen davranışlar sergilediklerini ve bu nedenle psikolojik şiddete daha açık olabileceklerini göstermektedir. Ancak bu durum aynı zamanda toplumsal cinsiyet rollerinin ve beklentilerinin de bir yansıması olabilir. Toplumda erkeklerin güçlü ve baskın olması beklenirken, bu normlara uymayan erkeklerin iş yerinde daha fazla zorbalık veya psikolojik şiddetle karşılaşabileceği öne sürülmektedir.

Çalışmanın sonuçlarına göre, söylenti ve dedikodu çıkarma, dışlama, görüş ve düşüncelere yer vermemek gibi davranışlar kurum içinde en yaygın olanları arasındadır. Bu durum, kurumsal iletişim ve destek mekanizmalarının yetersizliğine veya kurumsal kültürdeki sorunlara işaret edebilir (Işık, 2015).

Şiddetin hiçbir geçerli sebebi yoktur ancak çalışmalara baktığımızda psikolojik şiddet mağduru olan kadın öğretmenlerin şiddete uğramalarını okul yöneticilerinin okulda hakimiyeti sağlamak, okulda karşılaşılan sorunları çözmek adına uyguladığı (Altınok, 2014), okul müdürlerinin öğretmenlerin başarısını kıskandığı ve diğer öğretmenleri de başarılı olan öğretmenlere karşı kışkırtıp psikolojik şiddet

uygulamalarına sebep olduğunu düşünmektedirler (Altunay, Oral ve Yalçınkaya, 2014) ve bu kışkırtmanın yöneticinin beklentisi aksine ve yöneticilerin tarafında olanlar olarak hem yöneticilerin aleyhine yönelik hem de onların tarafında olan bir gruplaşmaya sebep olduğu görülmüştür. Bu, gücün kötüye kullanımı olarak nitelendirilebilir (Dangaç, 2007). Kadın öğretmenler, bu kışkırtmanın kendilerinin ruh sağlığına yönelik olduğunu ve diğer öğretmenlerin bu kışkırtmalar sebebiyle psikolojik şiddet mağdurlarına ön yargıyla yaklaştığını düşünmektedir. Aynı zamanda kadın öğretmenler yöneticileri tarafından meslektaşları arasında aşağılanmaya da maruz kaldığını belirtmişlerdir (Altınok, 2014). Einarsen ve diğ., (2003), mobbing'in depresyon, anksiyete ve düşük öz saygı gibi ruh sağlığı problemlerine yol açabileceğini belirtmektedir.

Okul yöneticilerinin öğretmenlere sadece psikolojik yönden şiddet uygulamadığı da ulaşılan bulgular arasındadır ancak uyguladıkları şiddetin psikolojik olarak da büyük ölçüde öğretmenleri etkilediği görülmüştür (Altunay, Oral ve Yalçınkaya, 2014). Örneğin, yöneticiler, fiziksel şiddet yöntemi olarak cinsiyet fark etmeksizin öğretmenlerin yapmak istediği etkinliklerin önüne geçtikleri ve fiziksel olarak rahatsızlık verdikleri görülmektedir. Kadın öğretmenler özelinde ise hepsinin yöneticilerinin onlarla iletişimi kesme eylemine maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu bulgular, iş yerinde sadece psikolojik değil, aynı zamanda fiziksel şiddetin de öğretmenler üzerinde ciddi etkileri olabileceğini göstermektedir. Fox ve Stallworth (2005), tarafından yapılan bir çalışma, fiziksel şiddetin yanı sıra, iş yerindeki diğer zorbalık türlerinin de çalışanların iş performansını ve genel yaşam kalitesini olumsuz etkilediğini ortaya koymuştur.

Ayrıca, yöneticilerin öğretmenler üzerindeki baskıcı tutumları, öğretmenlerin mesleki tatminlerini ve motivasyonlarını olumsuz yönde etkileyebilir. Örneğin, Blase ve Blase (2002), yöneticilerin destekleyici olmayan tutumlarının öğretmenlerin işlerinden memnuniyetsizlik ve tükenmişlik hissetmelerine yol açabileceğini belirtmektedir. Bu tür şiddet ve baskı, öğretmenlerin okuldaki rollerini yerine getirme konusunda zorluk yaşamalarına ve hatta işten ayrılma düşüncelerine sebep olabilir (Tepper, 2000).

5.3. Kadın Öğretmenlerin Psikolojik Şiddete Maruz Kalma Deneyimleri ile Sosyo-demografik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Derlemeye dahil edilen çalışmalara baktığımızda çalışmaların hepsi iş yerindeki psikolojik şiddetin mağdur üzerinde psikolojik etkisi olduğunu söylemektedir. Bu bulgular literatürde mobbing'in kadın öğretmenler üzerinde huzursuzluk, stres, tükenmişlik, suçluluk, öz güven eksikliği gibi psikolojik etkiler oluşturmasını inceleyen diğer sistematik derlemeler ile de paralellik göstermektedir (Tiftik, 2021). Aynı zamanda literatürde yer alan çalışmalardan Fox ve Stallworth'un, (2010) çalışmasıyla da paralellik göstermektedir.

Çalışmalarda daha çok yöneticilerden kadın öğretmenlere yönelik psikolojik şiddet araştırılmış olup (Altunay, Oral ve Yalçınkaya, 2014; Altınok, 2014; Çelik Şahin, 2014; Çetin, Danacı ve Kuzu, 2020; Yılmaz, 2021) öğrenci ve velilerden uygulanan psikolojik şiddeti araştıran çalışmaların literatürde kısıtlı olduğu görülmüştür. Bu konunun literatürde yeterince incelenmemesi, bu tür şiddetin ihmal edilmesine veya tam olarak anlaşılmasına neden olabilir. Bu yüzden, öğrenci ve velilerin kadın öğretmenlere yönelik psikolojik şiddetini inceleyen çalışmaların sayısının artması önemlidir. Bu tür araştırmalar, öğretmenlerin karşılaştığı zorlukların daha iyi kavranmasına ve bu sorunlara yönelik daha etkili çözümler üretilmesine yardımcı olabilir. Örneğin, Anderman vd., (2018), yönelik şiddetin önlenmesi ve anlaşılması için ulusal bir araştırma, uygulama ve politika gündemi önerirken De Cordova, Berlanda, Pedrazza ve Fraizzoli, (2019), öğretmenlerin öğrenciler ve veliler tarafından maruz kaldıkları şiddetin öğretmenlerin mesleki açıdan olumsuz etkilediğini vurgulamaktadır.

Araştırmaların hemen hemen hepsi Türkiye'de yapılmasıyla 1 çalışma hem Türkiye'de hem KKTC'de (Yılmaz, 2021), 1 çalışma da Kosova'da yapılmıştır (Aydoğan, Kala ve Mujevic, 2022). 3 farklı ülkeden benzer kültürün hakim olduğu yerlerden elde edilen veriler kadın öğretmenlerin yöneticilerin psikolojik şiddetine maruz kalmalarına karşın gösterdikleri tepkilerin ve kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre yöneticilerinin daha fazla psikolojik şiddetine maruz kalıyor oluşu birbiriyle benzerlik göstermektedir.

5.4. Kadın Öğretmenlerin Maruz Kaldığı Psikolojik Şiddet Oranının ve Etkilerinin Ölçülmesinde Kullanılan Ölçüm Araçlarının İncelenmesi

Kadın öğretmenlerin maruz kaldığı psikolojik şiddet oranını tespit etmek için çeşitli yöntemler kullanılmıştır. İncelenen çalışmalardan Altınok (2014), çalışmasında, yöneticilerin şiddet eğilimlerinin nedenlerini, psikolojik şiddet davranışlarını ve mağdurların tepkilerini içeren üç bölümlük bir anket kullanmıştır. Altunay, Oral ve Yalçınkaya (2014), öğretmenlerin mobbing'e maruz kalma nedenlerini, yöneticilerin mobbing uygulamalarını, öğretmenlerin mobbing'le baş etme stratejilerini ve mobbing'in olumsuz etkilerini içeren yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirmiştir. Çetin, Danacı ve Kuzu (2020), Öğretmen Performans Değerlendirme Ölçeği ve Mobbing Ölçeği ile araştırmalarını yapmışlardır. Çelik Şahin (2014), psikolojik tacizde bulunan yöneticilerin fiziksel davranışlarını, psikolojik durumlarını, kurum üzerindeki zararlarını ve maruz kalınan psikolojik tacizin kadın öğretmenlerin sağlığına, aile ve sosyal hayatına etkilerini ölçen açık uçlu soru formları kullanmıştır. Aydoğan, Kala ve Mujevic (2022), çalışmalarında Mobbing Ölçeği ve Çocuk Ebeveyn İlişkisi Ölçeği'ni kullanarak mobbing'e maruz kalan kadın öğretmenlerin çocuklarıyla çatışmalarını incelemiştir. Yılmaz, (2021) ise demografik bilgiler, mobbing algısı, mobbingin kurum kültürü ve çalışanlar üzerindeki etkileri ile mücadele düzeyine ilişkin sorular içeren, 6 bölüm ve 23 maddeden oluşan bir ölçek geliştirmiştir.

Literatürde, psikolojik şiddetin ölçümü için tercih edilen ölçeklerin çeşitli olması, bu fenomenin farklı yönlerini ve etkilerini daha kapsamlı bir şekilde anlamamızı sağlamaktadır. Örneğin, Leymann (1990) tarafından geliştirilen Mobbing Ölçeği, iş yerinde psikolojik şiddetin yaygınlığı ve sonuçlarını ölçmek için yaygın olarak kullanılmaktadır ve geçerliliği kanıtlanmıştır (Einarsen, Hoel, Zapf, & Cooper, 2003). Duygusal Taciz Ölçeği, psikolojik şiddetin duygusal boyutlarını değerlendirmede etkili bir araç olarak kabul edilmektedir (Björkqvist, Österman, & Hjelt-Bäck, 1994). Bununla birlikte, farklı ölçeklerin aynı kavramı ölçüp ölçmediği konusunda bazı tartışmalar mevcuttur. Geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarında, ölçeklerin aynı fenomeni farklı açılardan ele alabileceği belirtilmektedir. Bu nedenle, araştırmacıların,

psikolojik şiddeti ölçerken birden fazla ölçek kullanmaları önerilmektedir (Einarsen, Hoel, Zapf, & Cooper, 2003). Böylece, elde edilen verilerin tutarlılığı ve kapsamlılığı artırılabilir.

5.5. Kadın Öğretmenler Üzerinde İş Yerindeki Psikolojik Şiddetin Etkisinin İncelenmesi

Çalışmalara göre erkek öğretmenlerin psikolojik şiddete kadın öğretmenlere göre daha az tepki verdiği görülmüştür (Ertürk, 2013). Bu, erkeklerin şiddeti daha normal görmesiyle ve kadınların şiddeti daha kabul edilemez bulmasıyla açıklanabilir (Sönmez, 2021). Literatürde erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerine bağlı olarak şiddeti normalleştirme eğilimi gösterdikleri belirtilmiştir (Connell, 2020).

Kadın öğretmenlerin kendilerini yöneticilerin yıldırma davranışlarında daha fazla kurban olarak görmeleri (Ertürk, 2013), hayatın diğer alanlarında da daha fazla şiddete maruz kalmalarıyla açıklanabilir. Bu bulgu, kadınların toplumsal olarak daha savunmasız konumda olduklarını gösteren diğer araştırmalarla paralellik göstermektedir (Fitzgerald, Drasgow ve Magley, 1999).

Kadın öğretmenlerin psikolojik şiddete karşı daha karamsar bir ruh haline büründükleri, iş çevresiyle ilişkilerini en aza indirdikleri, erkek öğretmenlerin ise tepkilerini başkalarına yönlendirdikleri görülmüştür (Altınok, 2014). Bu durum, kadınların içsel stres tepkileri geliştirirken erkeklerin dışsal tepkiler vermesiyle açıklanabilir (Nolen-Hoeksema, 2001).

İş yerinde psikolojik şiddete maruz kalan öğretmenlerde cinsiyet fark etmeksizin endişe, isteksizlik, sürekli baskı altında hissetme, mutsuzluk ve huzursuzluk gibi etkiler görülmüştür (Çelik Şahin, 2014). Bu bulgular, iş yerinde psikolojik şiddetin genel ruh sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerini gösteren literatürle uyumludur (Einarsen, Hoel, Zapf, & Cooper, 2003).

Psikolojik şiddete maruz kalan öğretmen annelerin çocuklarıyla iletişiminin de olumsuz yönde etkilendiği belirtilmiştir (Aydoğan, Kala ve Mujevic, 2022). Bu durum, çalışan kadınların çoklu rol üstlenme çatışmalarıyla ilişkilendirilebilir (Bayer ve Baş, 2019). Literatürde, iş-yaşam dengesi sorunlarının aile ilişkilerini olumsuz etkilediği

belirtilmektedir (Greenhaus ve Beutell, 1985).

Okul yöneticilerinin psikolojik şiddet davranışlarına bakıldığında cinsiyete göre farklılık olmadığı, tüm öğretmenlerin yöneticilerinin gergin, mutsuz, takdir etmeme gibi davranışlarına maruz kaldıkları görülmüştür (Çelik Şahin, 2014). Bu bulgular, yönetici kaynaklı psikolojik şiddetin genel doğasını ve yaygınlığını vurgulayan araştırmalarla uyumludur (Hoel, Glasø, Hetland, Cooper ve Einarsen, 2010).

Literatürde iş yerindeki psikolojik şiddetin tükenmişliğe ve istifaya sebep olduğu da belirtilmiştir (Tanrıverdi, Koçaslan, & Osmanoğlu Taştan, 2018).

Öğretmenlere yönelik psikolojik şiddetin öğretmenlerin yanısıra kuruma da verdiği zararlar bulunmaktadır (Abay, 2009). Örneğin cinsiyet fark etmeksizin tüm öğretmenler bu şiddetin ekip çalışmasına engel olduğunu, meslektaşlar arasında güvensizlik oluşturduğunu, birlik ve beraberlik eksikliği getirdiğini, öğretmenlerde motivasyon eksikliği oluşturduğunu, hakkaniyetin eksik olduğu bir ortamın oluştuğunu, iş veriminin engellendiğini, iş yerinin gergin bir çalışma ortamına dönüştüğü görülmektedir. Bununla beraber kadın öğretmenlerin tümü yöneticilerin psikolojik şiddetinin kurumu geriye götürdüğünü ve kurumsal değerlerde çöküş meydana getirdiğini düşünmektedirler (Çelik Şahin, 2014).

İş yerindeki psikolojik şiddetin kadın öğretmenler üzerinde maddi olarak da olumsuz etkisi vardır. Öğretmenler, okulda maruz kaldıkları psikolojik şiddetten dolayı işe gelmek istememekte, teneffüse çıkmak istememekte ve bu da performanslarına yansımaktadır (Bazancir, 2013).

Çalışan ve yıldırma davranışına maruz kalan annelerin çocuklarıyla iletişiminin olumsuz etkilendiği de ulaşılan bulgular arasındadır. Hatta çocuğu olan kadınların olmayanlara göre daha fazla yıldırma davranışına maruz kaldığı görülmüştür (Yalçı & Yıldız Erduran, 2024).

Mobbing'in kadınların ruh sağlığını ve aile ilişkilerini negatif yönde etkilemesinin yanısıra sosyal hayatı da olumsuz yönde etkilediği bulgular arasındadır. Literatürde de mobbing'in sosyal hayatı sağlık sorunları oluşturduğu için olumsuz yönde etkilediğine dair çalışmalar vardır (Yildirim & Yildirim, 2007).

Ancak kadınların iş yerinde maruz kaldıkları psikolojik şiddet sonucu duygusal tükenmişlik yaşadığı literatürde görülmüştür (Yortan & Olataş, 2021).

Derlemeye dahil edilen çalışmaların çoğunda kadın öğretmenler maruz kaldıkları mobbing'ten en fazla psikolojik olarak etkilenmiştir. Mobbing'in çoğunlukla endişeli ve gergin olma hali oluşturduğu gözlenmiştir. Depresyon da elde edilen bulgular arasındadır ve literatürde de sektör fark etmeksizin mobbing'in depresyona yol açtığını kanıtlayan çalışmalar vardır. Mobbing kaynaklı depresyon sonucu intihar oranlarının arttığı gözlenmiştir (Duffy, 2020). İntihar ve depresyon, kadın öğretmenler için ciddi bir halk sağlığı sorunu olarak öne çıkmaktadır. Kadın öğretmenler sadece eğitim vermekle kalmayıp, aynı zamanda öğrenciler ve toplum için rol model olduklarından, ruh sağlıkları büyük bir öneme sahiptir (Demir ve Köse, 2016). Kadın öğretmenlerin ruh sağlığı, öğrencilerin gelişimi, eğitim kalitesi ve genel toplum sağlığı üzerinde belirleyici bir etkidir. Ruh sağlığı sorunları yaşayan öğretmenler, iş performanslarında ve öğretim kalitesinde düşüş yaşayabilir, bu da öğrencilerin akademik başarılarını ve psikososyal gelişimlerini olumsuz etkileyebilir (McLean ve Connor, 2015). Ayrıca, ruh sağlığı problemleri olan öğretmenlerin öğrenciler ve meslektaşlarıyla sağlıklı iletişim kurma ve destekleyici bir eğitim ortamı oluşturma yetenekleri de zarar görebilir. Bu sebeple, kadın öğretmenlerin ruh sağlığının korunması ve desteklenmesi, eğitim sisteminin sürdürülebilirliği ve toplumun genel refahı açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu nedenle, psikolojik şiddetin eğitim kurumlarındaki etkileri, sadece öğretmenlerin değil, tüm kurumun başarısını etkileyen önemli bir meseledir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırmanın sonucunda, kadın öğretmenlerin mesleki kıdem fark etmeksizin psikolojik şiddete uğrayabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Maruz kalınan psikolojik şiddet türlerinde çoğunlukla söylenti çıkarma, dışlama ve takdir etmeme görülürken kurum imkânlarından mahrum bırakma, aşağılama, çalışkan ve üretkenliğe engel olma, gergin, mutsuz ve öfkeli olma davranışları da tespit edilmiştir.

Maruz kalınan psikolojik şiddet sonucunda kadın öğretmenlerin fiziksel olarak etkilenmesinin yanında çoğunlukla psikolojik olarak etkilendiği, bu etkilenmelerinin performanslarına da yansdığı hatta işi bırakma seviyesine getirdiği tespit edilmiştir. Bu bulgulara, çoğunlukla Mobbing Ölçeği, Öğretmen Performans Değerlendirme Ölçeği, Çocuk Ebeveyn İlişkisi Ölçeği kullanılarak ulaşılmıştır. Kadın öğretmenlerin iş yerinde maruz kaldığı psikolojik şiddetin çocuklarıyla çatışma yaşamalarına sebep olduğu, iş hayatlarının ve sosyal hayatlarının olumsuz etkilendiği, endişeli bir ruh haline bürünmelerine sebep olduğu, aile içerisinde gergin oldukları, maddi olarak kayıp yaşadıkları ve istifa ettikleri, depresyona girdikleri, baskı altında hissettikleri ve çocuklarıyla çatışma yaşadıkları saptanmıştır.

Araştırma sonuçlarına bağlı olarak öneriler:

- Literatürde kadın öğretmenler özelinde yapılan çalışmaların eksikliği yalnızca kadın öğretmen katılımcıların bulunduğu çalışmaların artışı sayesinde giderilmesi,
- Kadın öğretmenlerin psikolojik şiddetle karşılaşmasını azaltmak için şiddetsiz iletişim tekniklerinin öğretilmesi ve bu konuda eğitim programları uygulanabilmesi,
- Kadın öğretmenlerin maruz kaldığı psikolojik şiddeti inceleyen araştırma sonuçlarına göre, bu tür çalışmaların, derinlemesine bilgi elde edilebilmesi ve karmaşık dinamiklerin daha iyi anlaşılabilmesi için nitel desende yapılması,

- Eğitim kurumlarının, psikolojik şiddete maruz kalan öğretmenler ve diğer personel için psikolojik destek ve hukuki hakları içeren eğitimlerin sunması,
- Eğitim kurumlarında rutin denetimler gerçekleştirilmeli ve çalışan memnuniyeti anketleri kullanılarak psikolojik şiddet vakalarının belirlenmesi ve önlenmesi amacıyla etkin bir izleme sisteminin kurulması,
- Psikolojik şiddet olaylarının bildirilmesi için güvenli, gizli ve erişilebilir, mağdurların şikâyetlerini kolayca iletebilmelerini sağlayacak bir raporlama sisteminin oluşturulması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- A. K., & H. N. (2014). *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması (Özet Rapor)*. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Genel Müdürlüğü. <http://dspace.ceid.org.tr/xmlui/handle/1/136> adresinden alındı
- Abay, A. (2009). İlköğretim okullarında çalışan öğretmenlerin psikolojik şiddet algıları ile sosyal destek algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Abdou, A. M., Higashiguchi, S., Horie, K., Kim, M., Hatta, H., & Yokogoshi, H. (2006). Relaxation and immunity enhancement effects of γ -Aminobutyric acid (GABA) administration in humans. *Biofactors*, 26(3), s. 201-208.
- Acker, S., & Dillabough, J. A. (2007). Women 'learning to labour' in the 'male emporium': Exploring gendered work in teacher education. *Gender and Education*, 19(3), s. 297-316.
- Adams, A. (1992). *Bullying at work: How to confront and overcome it*. Virago.
- Adams, T. (2005). Feminization of professions: The case of women in dentistry. *Canadian Journal of Sociology*, 30(1), s. 71-94.
- Akgeyik, T., Güngör Delen, M., Uşen, Ş., & Omay, U. (2009). İş yerinde Psikolojik Taciz Olgusu: Niteliği, Yaygınlığı ve Mücadele Stratejisi. *Journal of Social Policy Conferences*, s. 91-150.
- Akkaş, İ., & Uyanık, Z. (2016). Kadına Yönelik Şiddet. *Neşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 6(1), s. 32-42.
- Akyıldız, M. (2014). Kadına yönelik şiddetle mücadelede bir model olarak şiddet önleme ve izleme merkezi. (Master's thesis, Adli Tıp Enstitüsü).
- Albers, H. E. (2012). The regulation of social recognition, social communication and aggression: Vasopressin in the social behavior neural network. *Hormones and Behavior*, 61(3), s. 283*292.
- Altınışik, S. (1995). Kadın öğretmenlerin okul müdürü olmasının engelleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 3(3), s. 333-334.
- Altınok, V. (2014). Eğitim Kurumlarında Yöneticilerin Psikolojik Şiddet Anlayışı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(32), s. 213-224.

- Altunay, E., Oral, G., & Yalçınkaya, M. (2014). Eğitim kurumlarında mobbing uygulamalarına ilişkin nitel bir araştırma. *Sakarya University Journal of Education*, 4(1), s. 62-80.
- Anderman, E., Eseplage, D. L., Reddy, L. A., McMahon, S. D., Martinez, A., Lane, K. L., . . . Paul, N. (2018). Teachers' reactions to experiences of violence: An attributional analysis. *Social psychology of education*, 21, s. 621-653.
- Anderson, C. A., & Bushman, B. J. (2002). Human aggression. *Annual review of psychology*, 53(1), s. 27-51.
- Anitha, S. (2019). Understanding economic abuse through an intersectional lens: Financial abuse, control, and exploitation of women's productive and reproductive labor. *Violence against women*, 25(15), s. 1854-1877.
- Ankara İş ve Meslek Sahibi Kadınlar Derneği. (2010). *Toplumsal cinsiyet-Yoksulluk İlişkisi: Değişen Aile İçi Dinamikler Üzerine Bir Okuma*. <http://www.bpw-turkey.org/eklentiler/ToplumsalCinsiyet.pdf> adresinden alındı
- Arslan, D. (1998). Aile içinde kadına yönelen şiddet ve istanbul kadın misafirhanesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Avcı Aksu, B. (2014). İşletmelerde kadın çalışanlara yönelik aile dostu insan kaynakları politikaları, iş-aile çatışması ve desteğinin iş doyumunu ile ilişkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. İzmir : Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı (FRA). (2019). *Fundamental Rights Survey and LGBTI Survey II*.
- Aydoğan, S., Kala, E., & Mujevic, M. (2022). Kadın Öğretmenlerin Psikolojik Taciz Algısının Çocukları ile İlişkisine Etkisi: Kosova Örneği. *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(2), s. 69-77.
- Ayhan, D., & Hicdurmaz, D. (2020). Psikiyatri servislerinde bir saldırganlık yönetimi olarak basitleştirilmiş sakinleştirme modeli. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 11(3), s. 251-259.
- Bahadır, E. (2019). Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ile Savunma Mekanizmaları Arasındaki İlişkilerin Çocukluk Çağı Travmaları Açısından İncelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı.
- Bank, W. (2013). *Primary education, teachers (% female)*. Aralık 24, 2023 tarihinde [worldbank.org](https://data.worldbank.org/indicator/SE.PRM.TCHR.FE.ZS) : <https://data.worldbank.org/indicator/SE.PRM.TCHR.FE.ZS> adresinden alındı

- Barut, B. (2018). Cinsel istismar mağduru kız çocukların umutsuzluk düzeyi ile saldırgan tutumları arasındaki ilişki (Güneydoğu Anadolu Bölgesi örneği). *Master's thesis*. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Basile, K. C., Black, M. C., Breiding, M. J., Chen, J., Merrick, M. T., Smith, S. G., . . . Walters, M. L. (2011). *National Intimate Partner and Sexual Violence Survey : 2010 summary report*. Centers for Disease Control and Prevention: <https://stacks.cdc.gov/view/cdc/11637> adresinden alındı
- Bayer, E., & Baş, Ö. (2019). The Relationship between Glass Ceiling Syndrome and Organizational Commitment: Example of a Research Application Hospital. *ournal of Current Researches on Health Sector*, 9(2), s. 1-26.
- Bazancir, S. (2013). Ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin psikolojik yıldırımaya ilişkin algıları (Diyarbakır ili örneği). *Master's thesis*, *Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Beaver, K., Shutt, E., Boutwell, B., Ratchford, M., Roberts, K., & Barnes, J. C. (2009). Genetic and Environmental Influences on Levels of Self-Control and Delinquent Peer Affiliation Results From a Longitudinal Sample of Adolescent Twins. *Criminal Justice and Behavior*, 36(1), s. 41-60.
- Bedir, N., Ekerbiçer, H. Ç., İnci, B., Köse, E., Karatepe, U., Demirbaş, M., . . . Kılıç, Z. (2017). Sakarya'da Yaşayan Bir Grup Kadının Şiddet Algı. *Sakarya Tıp Dergisi*, 7(4), s. 188-196.
- Bennett , S., Farrington, D., & Huesmann, R. (2005). Explaining gender differences in crime and violence: The importance of social cognitive skills. *Aggression and violent behavior*, 10(3), s. 263-288.
- Bennice, J. A., & Resick, P. A. (2003). Marital rape: History, research, and practice. *Trauma, Violence, & Abuse*, 4(3), s. 228-246.
- Bilican Gökkaya, V., & Öztürk, M. (2021). Çocukluktaki aile içi şiddet öyküsü ile flört şiddeti arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(4), s. 219-240.
- BirGün. (2023, Ekim 3). *İntihar vakalarındaki artış Meclis gündeminde: AKP döneminde 6 bine yakın kişi yoksulluk nedeniyle intihar etti*. Kasım 20, 2023 tarihinde <https://www.birgun.net/haber/intihar-vakalarındaki-artis-meclis-gundeminde-akp-doneminde-6-bine-yakin-kisi-yoksulluk-nedeniyle-intihar-etti-473167> adresinden alındı
- Björkqvist, K., Österman, K., & Hjelt-Bäck, M. (1994). Aggression among university employees. *Aggressive behavior*, 20(3), s. 173-184.

- Blase, J., & Blase, J. (2002). The dark side of leadership: Teacher perspectives of principal mistreatment. *Educational Administration Quarterly*, 38(5), s. 671-727.
- Blase, J., & Blase, J. (2003). The phenomenology of principal mistreatment: Teachers' perspectives. *Journal of Educational Administration*, 41(4), s. 367-422.
- Brodsky, C. (1976). *The harassed worker*. . DC Heath & Co.
- Brown, R., & Hewstone, M. (2005). An integrative theory of intergroup contact. *Advances in experimental social psychology*, 37(37), s. 255-343.
- Browne, N. (2004). *Gender equity in the early years*. Birleşik Krallık: McGraw-Hill Education.
- Bulut, S., & Gürkan, E. (2022). Öğretmene yönelik şiddet. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 6(11), s. 77-92.
- Büyükyılmaz, A., & Demir, Ç. (2016). Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Belirleyenleri: Multinomial Logit Model Yaklaşımı/Determinants Of Domestic Violence Against Women In Turkey: Multinomial Logit Model Approach. *Ege Akademik Bakış*, 16(3), s. 443-450.
- Chappell, D., & Vittorio Di Martino, V. (2006). *Violence at work*. International Labour Organization.
- Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği (CEİD). (2024). *Belediyelerde Mevcut Durum Analizi: 30 Büyükşehir Belediyesi Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Dair Bize Ne Söylüyor?*
- Coccaro, E. F., Lee, R., & Vezina, P. (2013). Cerebrospinal fluid glutamate concentration correlates with impulsive aggression in human subjects. *Journal of Psychiatric Research*, 47(9), s. 1247-1253.
- Coccaro, E., Kavoussi, R., Cooper, T., & Hauger, R. (1997). Central serotonin activity and aggression: inverse relationship with prolactin response to d-fenfluramine, but not CSF 5-HIAA concentration, in human subjects. *American Journal of Psychiatry*, 154(10), s. 1430-1435.
- Connell, R. W. (2020). *Masculinities*. Routledge.
- Council of Europe. (2011). *Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)*. <https://rm.coe.int/1680462545> adresinden alındı
- Cushman, P. (2005). Let's hear it from the males: Issues facing male primary school teachers. *Teaching and teacher education*, 21(3), s. 227-240.

- Cyr, M., McDuff, P., & Wright, J. (2006). Prevalence and Predictors of Dating Violence Among Adolescent Female Victims of Child Sexual Abuse. *Journal of Interpersonal, 21*(8), s. 1000-1017.
- Çakır, H. (2021). Engelli Kadın İstihdamı: İŞKUR Aktif İstihdam Politikaları Üzerine Bir Analiz. *Akademik Hassasiyetler, 8*(16), s. 151-173.
- Çelik Şahin, Ç. (2014). Okul Yöneticisi Tarafından Psikolojik Tacize Maruz Kalan Öğretmenlerin Görüşlerinin İncelenmesi. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi, 2*(2), s. 1-13.
- Çetin, Z., Özözen Danacı, M., & Kuzu, A. (2020). The effect of psychological violence on preschool teachers' perceptions of their performance. *South African Journal of Education, 40*(1).
- Çobanoğlu, Ş. (2005). *Mobbing: İşyerinde duygusal saldırı ve mücadele yöntemleri*. Timaş Yayınları.
- Dalkıranoglu, T. (2006, Eylül). ÇALIŞMA YAŞAMINDA KADIN İŞGÜCÜ VE CİNSİYET AYRIMCILIĞI: KONAKLAMA İŞLETMELERİNDE BİR UYGULAMA. *Yüksek Lisans Tezi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü .
- Dangaç, G. (2007). Örgütlerde psikolojik yıldırma (mobbing) ve bir araştırma. *Master's thesis*. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Davenport, N. Z. (1999). Mobbing in workplace: Is it an epidemic? *Article of Postgraduate, 12*(1-2).
- De Cordova, F., Berlanda, S., Pedrazza, M., & Fraizzoli, M. (2019). Violence at School and the Well-Being of Teachers. The Importance of Positive Relationships. *Frontiers in psychology*.
- Deater-Deckard, K., Dodge, K., Bates, J., & Pettit, G. (1998). Multiple risk factors in the development of externalizing behavior problems: Group and individual differences. *Development and psychopathology, 10*(3), s. 469-493.
- Demir, A. (2020). Toplumsal Cinsiyet Algısı ve Kariyer Kararsızlığı: Sinop Örneği. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, 8*(22), s. 1-17.
- Demir, A. (2022). John Rawls'un Sözleşmecî Tutumu. *Felsefî Düşün-Academic Journal of Philosophy*.
- Demir, E., & Köse, M. (2016). Öğretmenlerin rol modeli hakkında öğretmen görüşleri. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi, 53*(53), 38-57.

- Di Martino, V., & Musri, M. (2001). Guidance for the prevention of stress and violence at the workplace. *Ministry of Human Resources Malaysia and International Labour Organization, Kuala Lumpur.*
- Doğan, İ. (2007). *Sosyoloji: Kavramlar ve sorunlar*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Duffy, M. (2020). Recognizing and Responding to Workplace Bullying and Mobbing. *From Discord to Harmony: Making Your Workplace Hum* (Cilt 17). içinde
- Einarsen, S. (2000). Harassment and bullying at work: A review of the Scandinavian approach. *Aggression and violent behavior, 5*(4), s. 379-401.
- Einarsen, S., Hoel, H., Zapf, D., & Cooper, C. L. (2003). Bullying and emotional abuse in the workplace. *International perspectives in research and practice.*
- Ekmekçi, Ö. (2019). *Toplu İş Hukuku Dersleri*. On İki Levha.
- Equality, E. I. (2017). *Glossary of definitions of rape, femicide and intimate partner violence*. European Institute for Gender Equality .
- Erginer, A., & Saklan, E. (2020). Öğretmenlik mesleğinin bir kadın mesleğine dönüşmesinin yaratabileceği sorunlara yönelik öğretmen adaylarının geliştirdikleri çözüm önerileri. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi, 6*(2), s. 363-393.
- Ertürk, A. (2011). İlköğretim okullarında görevli Öğretmen ve yöneticilere yönelik duygusal yıldırma davranışlarının incelenmesi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dal.
- Ertürk, A. (2013). Yıldırma davranışları: Maruz kalanlar ve etkilenenler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 13*(1), s. 161-173.
- Esim, S., & Cindoglu, D. (1999). Women's organizations in 1990s Turkey: Predicaments and prospects. *Middle Eastern Studies, 35*(1), s. 178-188.
- Eurostat. (2018).
- Federici, S. (2012). *Caliban ve cadı: Kadınlar, beden ve ilksel birikim*. Otonom Yayıncılık.
- Finne, L. B., Knardahl, S., & Lau, B. (2011). Workplace bullying and mental distress—a prospective study of Norwegian employees. *Scandinavian journal of work, environment & health, s. 276-287.*
- Fitzgerald, L. F., Drasgow, F., & Magley, V. J. (1999). Sexual harassment in the armed forces: A test of an integrated model. *Military Psychology, 11*(3), s. 329-343.

- Fox, S., & Stallworth, L. (2005). Racial/ethnic bullying: Exploring links between bullying and racism in the US workplace. *Journal of vocational behavior*, 66(3), s. 438-456.
- Fox, S., & Stallworth, L. E. (2010). The battered apple: An application of stressor-emotion-control/support theory to teachers' experience of violence and bullying. *Human Relations*, 63(7), s. 927-954.
- Fromm, E. (1982). *Sevgi ve Şiddetin Kaynağı*. İstanbul: Payel.
- Fry, D. (2007). *The Human Potential for Peace: An Anthropological Challenge to Assumptions About War and Violence*. Oxford University Press.
- Glenn, C. R., Kleiman, E. M., Kellerman, J., Pollak, O., Cha, C. B., Esposito, E. C., . . . Boatman, A. E. (2020). Annual Research Review: A meta-analytic review of worldwide suicide rates in adolescents. *Journal of child psychology and psychiatry, and allied disciplines*, s. 294-308.
- Gökçek, E. (2021). Sportif Performansta Zihinsel Kontrol: Wegner'in İronik Süreçleri Kuramı Üzerine Sistemik Derleme. *Yüksek Lisans Tezi*. Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Gökkaya , V. (2009). Türkiye'de Şiddetin Kadın Sağlığına Etkileri. *Cumhuriyet Üniversitesi Journal of Economics & Administrative Sciences (JEAS)*, 10(2), s. 167-179.
- Gökkaya, V., & Kocacık, F. (2005). Türkiye'de çalışan kadınlar ve sorunlar. *CÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(1), s. 195-219.
- Greenhaus, J. H., & Beutell, N. J. (1985). Sources of conflict between work and family roles. *Academy of management review*, 10(1), s. 76-88.
- Haden, S. C., & Scarpa, A. (2007). The noradrenergic system and its involvement in aggressive behaviors. *Aggression and Violent Behavior*, 12(1), s. 1-15.
- Haskan Avcı, Ö., & Yıldırım, İ. (2014). Ergenlerde şiddet eğilimi, yalnızlık ve sosyal destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(1), s. 157-168.
- Hatunoğlu, Y., Hatunoğlu, A., & Avcı, M. A. (2019). Anadolu Coğrafyasında Töre ve Namus Kısılcacında Bulunan Kadına Yönelik Şiddet Uygulamanın Sosyolojik ve Psikolojik Boyutunun Değerlendirilmesi. *The Journal of Academic Social Science*(5), s. 440-450.
- Haykır, M. (2021). Sanatta İnsan Doğasının Eleştirisi. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, s. 25-48.

- Hellinger, M., & Carr, E. (2021). Self psychology and aggression—Reflections on aversive experience, culture, and building developmental capabilities. *Psychoanalytic Inquiry*, 41(3), s. 199-212.
- Hoel, H., & Cooper, C. L. (2000). *Destructive conflict and bullying at work*. Manchester: Manchester School of Management, UMIST.
- Hoel, H., Glasø, L., Hetland, J., Cooper, C. L., & Einarsen, S. (2010). Leadership styles as predictors of self-reported and observed workplace bullying. *British Journal of management*, 21(2), s. 453-468.
- Hotun Şahin, N., Bilgiç, D., Esen, Ü., Çetinkaya, R., & Tozoğlu, Z. (2009). Bayan Kuaförü Çalışanlarının Hepatit B'ye İlişkin Bilgi ve Uygulamalarının Belirlenmesi. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 8(2), s. 147-154.
- Hubert, A., & Van Veldhoven, M. (tarih yok). Risk sectors for undesirable behaviour and mobbing. *European journal of work and organizational psychology*, 10(4), s. 415-424.
- İçli, T. G. (1994). Aile İçi Şiddet: Ankara-İstanbul-İzmir Örneği. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 11(1-2), s. 7-20.
- Inter-Agency Standing Committee. (2005, Eylül). *Guidelines for Gender-based Violence Interventions in Humanitarian Settings Focusing on Prevention*. <https://interagencystandingcommittee.org/sites/default/files/migrated/2021-03/Guidelines%20for%20Gender-based%20Violence%20Interventions%20in%20Humanitarian%20Settings.pdf> adresinden alındı
- Işık, İ. (2015). İnsan Kaynakları Yönetimi Profesyonellerinin İş Ortamındaki Zorbalık Davranışlarına Dair Perspektifleri: Zorbalığın Tanımı, Nedenleri ve Sonuçları. *Çalışma ve Toplum*, 4(47), s. 237-274.
- Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu. (2022). *Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu 2022 Yıllık Veri Raporu*. <https://kadincinayetlerini-durduracagiz.net/veriler/3040/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-2022-yillik-veri-raporu> adresinden alındı
- Kadın Dayanışma Vakfı. (2023). *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Mekanizmaları İzleme Raporu – Etkiniz*.
- Kalaycı , C., & Kalan, E. (2017). Türkiye'de Kayıt Dışı İstihdamla Mücadele Politikalarının Analizi. *Uluslararası Ekonomi İşletme ve Politika Dergisi*, 1(1), s. 17-34.

- Kan, Ç. (2018). Kadına Yönelik Aile İçi Psikolojik Şiddet Ve Toplumsal Hukuki Kodları. *AİLE EKSENLİ ŞİDDETEN SOSYAL TRAVMALARA*, s. 94-113.
- Karakuş, M., & Çankaya, İ. (2012). Öğretmenlerin Maruz Kaldıkları Psikolojik Şiddete İlişkin Bir Modelin Sınanması. *Hacettepe Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42, s. 225-237.
- Karataş, S., Şener, Ü., & Otaran, N. (2008). *Kadın sığınmaevleri kılavuzu*. T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. adresinden alındı
- Katz, J., & Arias, I. (1999). Psychological abuse and depressive symptoms in dating women: Do different types of abuse have differential effects. *Journal of family Violence*, s. 281-295.
- Kayalı, Y. (2013). Eski Bir Hint Geleneği: Sati. *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 53(1), s. 365 - 374.
- Keashly, L., Trott, V., & MacLean, L. M. (1994). Abusive behavior in the workplace: A preliminary investigation. *Violence & Victims*, 9, s. 125-141.
- Kilic, E. D. (2009). Psychological violence in learning organizations: A case study in Sanliurfa, Turkey. *Social Behavior and Personality: an international journal*, 37(7), s. 869-879.
- Kocaoğlu, M. (2007). Mobbing (işyerinde psikolojik taciz, yıldırma) uygulamaları ve motivasyon arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik bir araştırma. *Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı İşletme Yönetimi Yüksek Lisans Programı.
- Koçak, O., & Hayran, N. (2011). Çalışma Hayatında Kadına Yönelik Taciz (Mobbing): Kocaeli-Körfez İlçesi Örneği. *INTERNATIONAL CONFERENCE ON KNOWLEDGE, ECONOMY & MANAGEMENT PROCEEDINGS*, s. 1109-1124.
- Kolburan, G. (2020). *Adli Psikoloji Bakış Açısıyla: DUYGUSAL İSTİSMAR*. Seçkin Yayıncılık .
- Kök, M., & Ercengiz, M. (2017). Öğretmenlerin Mobbing Algılayışları ile Boyun Eğici Davranışlar Arasındaki İlişkinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Turan: Stratejik Araştırmalar Merkezi*, 9(36), s. 276-289.
- Köknel, Ö. (1996). *Bireysel ve Toplumsal Şiddet*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Kristensen, T., Christensen, L., Frystyk, J., Glinborg, D., T'Sjoen, G., Roessler, K., & Andersen, M. (2021). Effects of testosterone therapy on constructs related to

- aggression in transgender men: A systematic review. *Hormones and behavior*, 128.
- Lappalainen, J., Long, J., Eggert, M., Ozaki, N., Robin, R., Brown, G., . . . Goldman, D. (1998). Linkage of Antisocial Alcoholism to the Serotonin 5-HT1B Receptor Gene in 2 Populations. *Arch Gen Psychiatry*, 55(11), s. 989-994.
- Lewis, J., Coursol, D., & Wahl, K. H. (2002). Addressing issues of workplace harassment: Counseling the targets. *Journal of Employment Counseling*, 39(3), s. 109-116.
- Lewis, S., & Fremouw, W. (2001). Dating violence: A critical review of the literature. *Clinical psychology review*, 21(1), s. 105-127.
- Lewis, S., & Orford, J. (2005). Women's experiences of workplace bullying: Changes in social relationship. *Journal of community & applied social psychology*, 15(1), s. 29-47.
- Leymann, H. (1990). Mobbing and psychological terror at workplaces. *Violence and victims*, 5(2), s. 119-126.
- Limson, R., Goldman, D., Roy, A., Lamparski, D., Ravitz, B., Adinoff, B., & Linnoila, M. (1991). Personality and Cerebrospinal Fluid Monoamine Metabolites in Alcoholics and Controls. *Arch Gen Psychiatry*, 48(5), s. 437-441.
- Linsley, P. (2006). *Violence and aggression in the workplace*. Oxford: Radcliffe Publishing.
- Loeber, R., & Pardini, D. (2008). Neurobiology and the development of violence: common assumptions and controversies. *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences*, 363(1503), s. 2491-2503.
- Loeber, R., Pardini, D., Homish, L., Wei, E., Crawford, A., Farrington, D., . . . Rosenfeld, R. (2005). The Prediction of Violence and Homicide in Young Men. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 73(6), s. 1074–1088.
- Matthiesen, S. B., Raknes, B. I., & Rökkum, O. (1989). Mobbing pa arbeidsplassen [Mobbing at work]. *Journal of the Norwegian Psychological Association*, 26, s. 85-104.
- McLean, L., & Connor, C. M. (2015). Depressive symptoms in third-grade teachers: Relations to classroom quality and student achievement. *Child development*, 86(3), 945-954.
- Miser, R. (2023). A Case Study on Social Science Research Ethics Approval Process. *Journal of Faculty of Educational Sciences*, 56(2).

- Moher, D., Liberati, A., Tetzlaff, J., Altman, D., & The PRISMA Group. (2010). Preferred reporting items for systematic reviews and meta-analyses: The PRISMA statement. *International Journal of Surgery*, 8(5), s. 336-341.
- Moon, B., & McCluskey, J. (tarih yok). School-based victimization of teachers in Korea: Focusing on individual and school characteristics. *Journal of interpersonal violence*, 31(7), s. 1340-1361.
- Mor Çatı. (2023). *Kadına Yönelik Şiddet Nedir?* Nisan 20, 2024 tarihinde <https://morcati.org.tr/kadina-yonelik-siddet-nedir/> adresinden alındı
- Mor Çatı. (2023). *Şiddet Biçimleri*. <https://morcati.org.tr/siddet-bicimleri/> adresinden alındı
- Mor Çatı. (2024). *Mor Çatı 2023 Yılı Faaliyet Raporu*.
- Namie, G., & Namie, R. (2000). *The bully at work: What you can do to stop the hurt and reclaim your dignity on the job*. Sourcebooks.
- Nielsen, D., Goldman, D., Virkkunen, M., Tokola, R., Rawlings, R., & Linnoila, M. (1994). Suicidality and 5-hydroxyindoleacetic acid concentration associated with a tryptophan hydroxylase polymorphism. *Archives of general psychiatry*, s. 34-38.
- Nolen-Hoeksema, S. (2001). Gender differences in depression. *Current directions in psychological science*, 10(5), s. 173-176.
- Ocak, S. (2008). Öğretmenlerin duygusal taciz (mobbing)'e ilişkin algıları (Edirne ili örneği). *Master's thesis, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- OECD. (2017). *Why do so many women want to become teachers?* OECD Education and Skills Today. <https://oecdeditoday.com/why-do-so-many-women-want-to-become-teachers/> adresinden alındı
- OECD. (2019). *Violence Against Women*.
- O'Leary, K. (1999). Developmental and affective issues in assessing and treating partner aggression. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 6(4), s. 400.
- Onbaş, N. (2007). İlköğretim okulu öğretmenlerinin eğitim örgütlerinde duygusal şiddete ilişkin görüşleri üzerine bir araştırma. *Doctoral dissertation, Harran Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı/Eğitim Denetimi ve Yönetimi Bilim Dalı*.
- Ozdemir, S. M. (2012). An investigation of violence against teachers in Turkey. *Journal of Instructional Psychology*, 39(1).

- Öberg, M., Skalkidou, A., & Heimer, G. (2019). Experiences of sexual violence among women seeking services at a family planning unit in Sweden. *Upsala journal of medical sciences*, 124(2), s. 135-139.
- Önsüz, F., Demir, F., Kaya Afşari, E., Şahin, A., Çatalbaş, Y., & Bektaş, H. (2012). Sakarya İlinde gerçekleşen intihar girişimi vakalarının. *Turkish Journal of Public Health*, 10(3), s. 141-150.
- Özenoğlu, A., & Ünal, G. (2015). Açlık ve yoksulluğun çocuklarda saldırganlık ve şiddet davranışları ile ilişkisi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(1), s. 162-179.
- Özkin, F., & Reyhanoğlu, M. (2014). Aile-İş-Yıldırma Girdabında Tükenen Kadınlar. *National Business Congress*, (s. 271-278). Antalya.
- Öztürk, A. B. (2014). Erkeklik ve kadına yönelik aile içi şiddet: eşine şiddet uygulayan erkekler. *(Yayınlanmamış Doktora Tezi)*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Özüdoğru, M. (2021). İlkokullarda öğretmen-veli ilişkisinde yaşanan sorunlara ilişkin öğretmen görüşleri. *Uluslararası Temel Eğitim Çalışmaları Dergisi*, 2(1), s. 68-76.
- Özvarış, Ş. B. (2015). Toplumsal Cinsiyet, Çalışma Yaşamı ve Kadın Sağlığı. *TTB Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, 15(56), s. 37-43.
- Papagathonikou, T. (2020). The relationship between attachment and criminal psychopathy: A systematic review. *Dialogues in Clinical Neuroscience & Mental Health*, 3(1), s. 34-45.
- Piotrkowski, C. (1998). Gender harassment, job satisfaction, and distress among employed white and minority women. *Journal of occupational health psychology*, 3(1), s. 33.
- Polat, O. (2016). Şiddet. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22(1), s. 15-34.
- Postmus, J., Plummer, S. B., McMahon, S., Murshid, S., & Kim, M. S. (2012). Understanding economic abuse in the lives of survivors. *Journal of interpersonal violence*, 27(3), s. 411-430.
- Poyraz, E. (2020). Interpersonal Communication and Social Exchange Theory. *International Journal of Social and Economic Sciences*, 10(1), s. 1-14.
- Rowe, W. J. (2012). Correcting magnesium deficiencies may prolong life. *Clinical Interventions in Aging*, s. 51-54.

- Salin, D. (2001). Prevalence and forms of bullying among business professionals: A comparison of two different strategies for measuring bullying. *European journal of work and organizational psychology*, 10(4), s. 425-441.
- Salin, D. (2003). Ways of explaining workplace bullying: A review of enabling, motivating and precipitating structures and processes in the work environment. *Human relations*, 56(10), s. 1213-1232.
- Seçer, B. (2009). Kadınların sendikalara yönelik tutumları ile cinsiyet ayrımcılığı algılarının sendika üyesi olma isteğine etkisi. *Çalışma ve Toplum*, 4(23), s. 27-60.
- Sedziafa, A. P., Tenkorang, E., Owusu, A., & Sano, Y. (2017). Women's experiences of intimate partner economic abuse in the eastern region of Ghana. *Journal of Family Issues*, 38(18), s. 2620-2641.
- Simpson, R., & Cohen, C. (2004). Dangerous work: The gendered nature of bullying in the context of higher education. *Gender, Work & Organization*, 11(2), s. 163-186.
- Solmuş, T. (2005). İş yaşamında travmalar: Cinsel taciz ve duygusal zorbalık/taciz (mobbing). *ISGUC The Journal of Industrial Relations and Human Resources*, 7(2), s. 1-14.
- Söğütlü Erişgin, Ö. (2013). Roma Toplumunda Kadının Konumu. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(2), s. 1-31.
- Sönmez, D. Z. (2021). Öğrencilerin toplumsal cinsiyet algısı ve kadına yönelik şiddete ilişkin görüşlerinin belirlenmesi (Çankırı Karatekin Üniversitesi Eldivan Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu örneği). *Avrasya Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(3), s. 179-189.
- Speyer, L. G., Eisner, M., Ribeaud, D., Luciano, M., Auyeung, B., & Murray, A. L. (2022). A symptom level perspective on reactive and proactive aggressive behaviours and ADHD symptoms in childhood. *Journal of child psychology and psychiatry*, 63(9), s. 1017-1026.
- Subaşı, N. (2001). Kadına yönelik şiddet ve kadın sağlığı üzerine etkileri. *Aktüel Tıp Dergisi*, 6(1), s. 4-8.
- Subaşı, N., & Akın, A. (2003). Kadına yönelik şiddet; nedenleri ve sonuçları. *Toplumsal cinsiyet, sağlık ve kadın*, s. 231-249.
- Suneson, K., Asp, M., Bendz, L., Westrin, Å., Ambrus, L., & Lindqvist, D. (2019). Low total cholesterol and low-density lipoprotein associated with aggression and hostility in recent suicide attempters. *Psychiatry research*, 273, s. 430-434.

- Şahin, G., & Yıldırım, H. (2019). Türkiye Ölçeğinde Kadına Yönelik Şiddet Olgusunun Yoksulluk ve Eğitim Parametreleri İle İncelenmesi. *29 EKİM BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR SEMPOZYUMU*. İzmir.
- Şahin, S., & T.Ü.R.K., M. (2010). Çalışanlarda psikolojik şiddet algılaması ve kadın çalışanlar üzerine bir araştırma. *Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(2), s. 1-9.
- Şalvarcı Türel, N., & Dolmacı, N. (2013). İş yaşamında kadın çalışana yönelik ayrımcı bakış açısı ve mobbing üzerine ampirik bir çalışma. *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), s. 83-104.
- T. K. (2012). *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2012-2015*.
- T.C. Resmî Gazete. (2012, 3 8). 6284 SAYILI AİLENİN KORUNMASI VE KADINA KARŞI ŞİDDETİN ÖNLENMESİNE DAİR KANUNA İLİŞKİN UYGULAMA YÖNETMELİĞİ.
- Tancer, M., & Uhde, T. (1995). Social phobia: a review of pharmacological treatment. *CNS Drugs*, 3, s. 267-278.
- Tanrıverdi, H., Koçaslan, G., & Osmanoğlu Taştan, N. (2018). Psikolojik şiddet algısı, tükenmişlik sendromu ve işten ayrılma niyeti arasındaki ilişki: Banka çalışanları üzerinde bir araştırma. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 25(1), s. 113-131.
- Taşdemir Afşar, S. (2015). Türkiye'de Şiddetin "Kadın Yüzü". *Sosyoloji Konferansları*, s. 715-753.
- Tepper, B. J. (2000). Consequences of abusive supervision. *Academy of management journal*, 43(2), s. 178-190.
- Tett, L., & Riddell, S. (2009). Educators' responses to policy concerns about the gender balance of the teaching profession in Scotland. *Journal of education policy*, 24(4), s. 477-493.
- Thylefors, I. (1987). *Syndbockar*. Stockholm, İsveç: Natur och Kultur.
- Tiftik, C. (2021). Akademisyenler ve psikolojik yıldırma: Sistemik bir derleme araştırması. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*(11), s. 249-279.
- TKDF, & UNFPA. (2023). *Ev İçi Şiddet Acil Yardım Hattı 2007-2021 Yılları Arası Verilerinin İstatistiksel Analizi*.
- Tokdemir, K. (2020). Pamuk Prenses ile Hansel ve Gretel Masallarında Cadı-Doğa Bağlantısının İncelenmesi. *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*, 3(1), s. 129-150.

- Toksöz, B. (2022). Yetişkin bireylerde saldırganlık düzeylerinin yordayıcıları olarak çocukluk çağı travmaları, bilişsel duygu düzenleme stratejileri ve sosyal destek düzeylerinin incelenmesi. *Doctoral dissertation*. Türkiye: Marmara Üniversitesi.
- Toktaş, Ş., & Diner, C. (2011). Feminists' Dilemma—With or Without the State? Violence against Women and Women's Shelters in Turkey. *Asian Journal of Women's Studies*, 17(3), s. 49-75.
- TÜİK. (2018). *Ölüm İstatistikleri*. Kasım 20, 2023 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Olum-Istatistikleri-2018-30701> adresinden alındı
- TÜİK. (2018). *Toplumsal Cinsiyet Göstergeleri Veri Seti*.
- Türk Dil Kurumu. Güncel Türkçe Sözlük.
- Uluocak, Ş., Gökulu, G., Bilir, O., Etizer Karacık, N., & Özbay, D. (2014). *Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kadına yönelik şiddet*. Paradigma Akademi.
- Umutlu, S., & Öztürk, M. (2020). İş Yaşamında Kadın ve Karşılaştığı Sorunlar. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(3), s. 297-306.
- UN Statistics Division. (2010). *Statistical Annex Tables Prevalence of violence against women*.
- UNHCR . (2011, Haziran). *Action against Sexual and Gender-Based Violence: An Updated Strategy UNHCR Division of International Protection*. <http://www.unhcr.org/4e1d5aba9.pdf> adresinden alındı
- Usher, K., Bhullar, N., Durkin, J., Gyamfi, N., & Jackson, D. (2020). Family violence and COVID-19: Increased vulnerability and reduced options for support. *International journal of mental health nursing*, 29(4), s. 549.
- Uzunçarşılı, Ü., & Yoloğlu, N. (2007). Mobbing/İş Yerinde Duygusal Taciz: Ulusal ve Uluslararası Boyutu ile Çatışma Yüklü Bir İletişim Biçimi. *Öneri Dergisi*, 7(27), s. 1-8.
- Ünsal, A. (1996). Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi. *Cogito*, s. 29-36.
- Vatandaş, C. (2003). *Aile ve şiddet: Türkiye'de eşler arası şiddet*. TC Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Vettenburg, N. (2022). Unsafe Feelings Among Teachers. *Journal of School Violence*, 1(4), s. 37-41.

- Volavka, J. (1999). The neurobiology of violence: an update. *The Journal of Neuropsychiatry and Clinical Neurosciences*, 11(3), s. 307-314.
- WHO. (2021). *Violence Against Women*. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women#:~:text=Most%20of%20this%20violence%20is%20intimate%20partner%20violence.> adresinden alındı
- WHO. (2021). *Violence against women prevalence estimates, 2018 – Executive summary*. <https://www.who.int/publications/i/item/9789240026681> adresinden alındı
- Wils, O., & Dudouet, V. (2010, Haziran). *Peace Mediation and Listed Terrorist Organizations: Challenges for Peacebuilding*. Kasım 21, 2023 tarihinde Berghof Foundation: https://web.archive.org/web/20140821030656/http://www.berghof-peacesupport.org/publications/RLM_Peace_Mediation_and_Listed_Terrorist_Organizations.pdf adresinden alındı
- Wilson, C. B. (1991). US businesses suffer from workplace trauma. *Personnel Journal*, 70(7).
- World Health Organization. (2012). *World Report on Violence and Health*. http://www5.who.int/violence_injury_prevention/download.cfm?id=0000000582 adresinden alındı
- Yalçı, E. B., & Yıldız Erduran, G. (2024). Çalışma Hayatındaki Mühendislerin Mobbing ve Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeklerine Göre İncelenmesi. *Akademik Hassasiyetler*, 11(24), s. 476-499.
- Yalçın, Ö., & Erdoğan, A. (2013). Şiddet ve Agresyonun Nörobiyolojik, Psikososyal ve Çevresel Nedenleri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5(4), s. 388-419.
- Yazıcı, K., & Ertekin Yazıcı, A. (2010). Dürtüselliğin Nöroanatomik ve Nörokimyasal Temelleri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2(2), s. 254-280.
- Yemişçigil, A. (2005). *CİNSİYETE DAYALI ŞİDDET OLGULARINA SAĞLIK PERSONELİNİN YAKLAŞIMI EL KİTABI*. Sağlık Bakanlığı.
- Yıldırım, A. (1998). *Sıradan Şiddet: Türkiye'ye Özgü Olmayan Bir Sorun: Kadına ve Çocuğa Yönelik Şiddetin Toplumsal Kaynakları*. İstanbul: Boyut Matbaacılık.
- Yıldırım, A., & Yıldırım, D. (2007). Mobbing in the workplace by peers and managers: mobbing experienced by nurses working in healthcare facilities in Turkey and its effect on nurses. *Journal of clinical nursing*, 16(8), s. 1444-1453.

- Yıldız, A. N., Kaya, M., & Bilir, N. (2011). İş yerinde Şiddet. *Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı*.
- Yıldız, S. (2020). Şiddet davranışı gösteren adolesanlarda kan, plazma ve idrarda ağır metal (kurşun, cıva, kadmiyum, mangan) düzeylerinin değerlendirilmesi. *Uzmanlık tezi*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi.
- Yılmaz, A., Bozkurt, Y., & İzci, F. (2008). Kamu Örgütlerinde Çalışan Kadın İş Görenlerin Çalışma Yaşamlarında Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Bir Araştırma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), s. 89-114.
- Yılmaz, M. (2021). Evaluation of the Perceptions of Female Employees on Mobbing and on the Effect of Mobbing on Work Performance. *Revista Argentina de Clínica Psicológica*, 30(1), s. 631-644.
- Yortan, N., & Olataş, M. (2021). Türkiye'de Kamu ve Özel Sektör Çalışanlarının Maruz Kaldıkları Mobbing ve Ruh Sağlığı Sorunları İlişkisi. *Journal of International Social Research*, 14(76).
- Zapf, D. (1999). Organisational, work group related and personal causes of mobbing/bullying at work. *International journal of manpower*, 20(1/2), s. 70-85.

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tez sürecimde bana destek olan aileme ve bana yüksek lisansa başladığım günden beri destek veren, yol gösteren danışmanım Sn. Prof. Dr. Esra ENGİN'e teşekkür ederim.

İzmir, 2024

Zeynep CESUR

ÖZ GEÇMİŞ

Lise eğitimini 2013 – 2018 yılları arasında Kadıköy Anadolu Lisesinde tamamladı. Psikoloji lisans eğitimini 2018 – 2022 yılları arasında Yeditepe Üniversitesinde tamamladı. 2022 yılında Ege Üniversitesi Kadın Çalışmaları Yüksek Lisans Programı'na başladı. Şu anda Yeditepe Üniversitesi Uluslararası Değişim ve İş Birliği Ofisi'nde çalışmaktadır.

